

ročník LX

1

2005 •

numismatické listy

národní muzeum/česká numismatická společnost

• Obr. 1. Denár typu C 194
/NM Praha, inv. č. 2163/
foto J. Vrabec

• Obr. 2. Denár typu C 195
/NM Praha, inv. č. 2184/
foto J. Vrabec

• Obr. 3. Denár typu
C 195/213 /NM Praha, inv.
č. 6554/ foto J. Vrabec

• Obr. 4. Denár typu C 196
/Kgl. Mønt- og Medaille-
samling, Kodaň

• Obr. 5. Denár typu C 197
/NM Praha, inv. č. 5205/
foto J. Vrabec

• Obr. 6. Denár typu C 197
/Muzeum hl. m. Prahy, inv.
č. 15582/ foto J. Vrabec

Poznámky k českému mincovnictví přelomu 10. a 11. století (I.) Denáry typů C 196–199 a jejich zařazení

•••••
Jiří Lukas

V Numismatických listech č. 1/2004 se Zdeněk Petrů pokusil o revizi dosavadního zařazení skupiny českých denárů typů C 196–199, jejichž ražba byla dosud spojována s osobou knížete Boleslava III. a jejichž vznik byl kladen do let 1001–1003.¹ Rozborem jednotlivých typů těchto denárů došel autor k závěru, že „*popis skupiny denárů C 196–199 je doprovázen tak velkým počtem nepřesností a chyb v citacích našich starších numismatiků, že se tyto práce dají použít jen s velkým rizikem omylu*“. Výsledkem autorových úvah je pak konstatování, že „*typy C 196–199 s největší pravděpodobností mezi české denáry vůbec nepatří. Stabilněji je tam zařadily pouze ničím nedoložené domněnky V. Katze, vycházející navíc z tehdejší nedostatečné polské numismatické literatury. Bez větších obav je lze klást do polského okruhu mincí Boleslava Chrabrého, jak je známe z děl Suchodolského*.“

Z. Petrů tak odmítl názory několika generací významných numismatiků – E. Fialy, J. Smolika, G. Skalského, V. Katze, S. Suchodolského a potažmo i F. Cacha a J. Háskové, kteří této skupině denárů věnovali větší či menší pozornost. Pokusme se proto znovu podívat na tuto skupinu denárů, spojených určitými specifickými znaky, neboť skutečnost, že se jedná o určitou uzavřenou řadu českých denárových ražeb, vyslovil již v roce 1929 Gustav Skalský ve své studii o denáru knížete Václava² a jeho závěry pak prohloubil a doplnil v roce 1937 Viktor Katz ve svých Úvahách o chronologii českých denárů na počátku 11. století.³ Abychom lépe pochopili provázanost a ucelenost této skupiny denárů a mohli ji lépe teritoriálně a časově zařadit, musíme ji rozšířit ještě o několik dalších typů, a to o denáry C 194, 195 a 213 a o některé další varianty, uváděné Skalským a Katzem, či pocházející z nálezů mincí a sekaného stříbra v Kelči na Moravě, které F. Cach v prvním díle svých Nejstarších českých mincí⁴ uvádí pouze jako varianty č. 197. Oprávněnost tohoto rozšíření bude ozřejmena v závěrečné úvaze.

C – 194 typ kaplice – kříž (obr. 1)

Ø 18 mm, 0,871 g (sedm kusů: 0,67–0,98 g, Chrášťany)

Nálezy: Hnězdno, Chrášťany

Známo celkem: 11 kusů

Exempláře ve veřejných sbírkách: NM Praha, inv. č. 2163, 2164, 6546 (ze sbírky V. Katze)

•••••
¹ PETRŮ, Z.: Poznámky ke třem článkům o nejstarších českých denárech, Num. listy 59, 2004, s. 1–9. Článek je reakcí na studie Josefa Paukerta, uveřejněné v předchozích letech rovněž na stránkách Numismatických listů. Úvahy Z. Petrů týkající se skupiny denárů C 196–199 jsou na s. 1–5.

² SKALSKÝ, G.: Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví, Praha 1929, s. 46–48.

³ KATZ, V.: Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století, Praha 1937, s. 14–16.

⁴ CACH, F.: Nejstarší české mince. I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I., Praha 1970. Pro kresebné ilustrace v textu používám vyobrazení jednotlivých mincovních typů z tohoto díla. Fotografie jednotlivých exemplářů zde citovaných denárů jsou ve zvláštní fotografické příloze.

Popisy a vyobrazení:

1. Fiala, Eduard: Beschreibung Böhmischer Münzen und Medaillen, Praha 1891 (dále jen FB), č. 262 (tab. II/18); exemplář ze sbírky Emanuela Mikše, pocházející z nálezů v polském Hnězdně.⁵
2. Fiala, Eduard: České denáry, Praha 1895 (dále jen F-ČD), č. 345 (tab. IV/26); převzato z FB č. 262.
3. Smolík, Josef: Nález denárů v Chrášťanech u Českého Brodu. Praha 1898 (dále jen Chrášťany), č. 5 a 5a; nález obsahoval sedm kusů denárů typu C 194 ve dvou variantách.⁶ Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II., Praha 1956 (dále jen Nálezy II.), s. 17, č. 1454; Cach, František: Nejstarší české mince. I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I., Praha 1970 (dále jen Cach I.) s. 53, č. 13.
4. Smolík, Josef: Denáry Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje, Praha 1899 (dále jen SD), č. 416 (tab. VI/130); převzato z nálezů v Chrášťanech č. 5.
5. Katz, Viktor: Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století, Praha 1937 (dále jen K II.), č. 10 (tab. I.).
6. Hásková, Jarmila: Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století, Sborník NM, řada A – historie – svazek XXIX, č. 3, Praha 1975 (dále jen Hásková), s. 140, typ XIV/1a, b.

C – 195 typ kaplice – kříž (obr. 2)

Ø 19 mm, 0,94 g (jeden kus: Chrášťany)

Nálezy: Chrášťany, Poznaň VI, neznámý polský nález ze sbírky V. Katze

Známo celkem: šest kusů

Exempláře ve veřejných sbírkách: NM Praha, inv. č. 2184

Popisy a vyobrazení:

1. Fiala, Eduard: Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer, Prag 1888 (dále jen FD), č. 136 (tab. IV); bez udání naleziště.

.....

⁵ Tento hnězdenský nález není v české, polské ani německé odborné literatuře blíže popsán. O jeho složení si můžeme udělat jen rámcovou představu z poznámek v dílech: FIALA, E.: *Beschreibung Böhmischer Münzen und Medaillen*, Praha 1891 (č. 181, 262, 267, 301 a 304); FIALA, E.: *České denáry*, Praha 1895 (tytéž exempláře pod č. 163, 326, 345, 386 a 388) a SMOLÍK, J.: *Denáry Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje*, Praha 1899 (č. 422, 428, 500 a 517). Všechny tyto mince (celkem 9 kusů) jsou uvedeny jako součást sbírky Emanuela Mikše. Jedná se o denáry typů C 102 (typ kříž – ruka), C 110 (typ ruka – ruka), C 135 (typ ruka – kaplice), C 194 (typ kříž – kaplice), C 197 (typ kříž – kroužek s tečkou), C 198 (typ kříž – kříž), kombinace typů C 206/207 (typ kříž – kříž) a dále o denár typu kříž – kaplice s opisem BOLEZLAVS na lícni a MOGILNCIV na rubní straně (F-ČD č. 386). O problémech s jeho zařazením podrobněji: KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 20–22; SUCHODOLSKI, S.: *Moneta Polska w X/XI wieku (Mieszko I. i Bolesław Chrobry)*, WN XI, 1967, s. 126–127; TRAWKOWSKI, S.: *Najstarsze monety polskie*, WN XIII, 1969, s. 32. Složení nálezů ukazuje, že mohl být uložen do země někdy kolem roku 1003. Je zde však hypotetická možnost, že se jedná o součást nálezů Gniezno-Trzemeszno (SLASKI, J. – TABACZYŃSKI, S.: *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne Wielkopolski*, Warszawa–Wrocław 1959, s. 21–22, č. 29; CACH, F.: *Nejstarší české mince I*, Praha 1970, s. 64, č. 80), nalezeného okolo roku 1870 a uloženého do země po roce 1037. Tento nález obsahoval okolo 300 denárů, převážně českých od Boleslava I. až po Břetislava I. (typ C 320), dále německých a jeden polský. Nález byl rozchvácen a několik exemplářů se dostalo do Prahy (srv. TRILLER, E.: *Wykopaliszka monet Karola Beyera*, WN XXXV, 1991, s. 24, č. 9).

⁶ Poklad mincí v Chrášťanech u Českého Brodu byl nalezen 11. května 1897. Obsahoval asi 330 českých denárů Boleslava III., Jaromíra a jeden typ knížete Oldřicha (C 293) a byl ukryt okolo roku 1016.

2. FB č. 266; jiný, variantní exemplář této mince, pocházející z Královského numismatického kabinetu v Berlíně, bez udání naleziště.
3. F-ČD č. 335 (tab. IV/24); převzato z FB č. 266. F-ČD č. 336; převzato z FD č. 136, ale uvedena jiná váha.
4. Chrástany č. 7; jeden exemplář.
5. SD č. 415 (tab. VI/129); převzat z popisu nálezů v Chrástanech.
6. Friedensburg, F.: Der Münzfund von Posen. Historische Monatsblätter für die Provinz. Posen. III, 1902, s. 7, č. 88.⁷ Slaski, Jacek – Tabaczyński, Stanisław: Wczesnośredniowieczne skarby srebrne Wielkopolski. Materiały, Warszawa – Wrocław 1959 (dále jen WSP I.), s. 52–53, č. 102; Cach I, s. 74, č. 130.
7. Katz, Viktor: O chronologii denárů Boleslava I. a Boleslava II., Praha 1935 (dále jen K I.), s. 5, pozn. 1.⁸
8. K II. č. 11 (tab. I.); převzat z K I.
9. Hásková, s. 139, typ XIII/1a, b.

C – 195/213 typ kříž – kaplice (obr. 3)

Ø 19 mm

Nálezy: neznámo

Známo celkem: jeden kus

Exempláře ve veřejných sbírkách: NM Praha, inv. č. 6554 (zlomek, ze sbírky V. Katze)

Popisy a vyobrazení:

1. Hásková, s. 139, typ XIII/2a.

C – 196 typ kaplice – kroužek s tečkou (obr. 4)

Ø 18 mm, 1,4 g (jeden kus: FD 137; exemplář z nálezů v Munkegaardu váží 0,89 g, ale jeho menší část je odlomena)

Nálezy: Munkegaard

Známo celkem: tři kusy

Exempláře ve veřejných sbírkách: Kgl. Mønt- og Medaillesamling Kodaň (exemplář z nálezů v Munkegaardu), Münzkabinett Berlin (exemplář z neznámého nálezů)

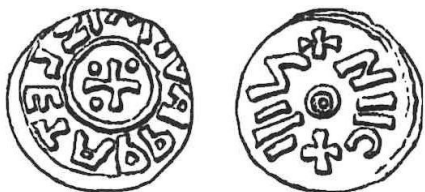
.....

⁷ Nález v polské Poznani (Posen, Poznaň VI), odkrytý v roce 1900 obsahoval 476 celých a 23 zlomků mincí, sekané stříbro a ozdoby v celkové váze 533 g. Byl ukryt po roce 1010 a z českých ražeb (celkem 14 kusů) obsahoval denáry typů C 32 (2 ks), 49, 69, 102, 108, 120, 123, 143, 170 (2 ks), 195 a další dva denáry typu kaplice – kříž (součástí nálezů byl i jeden exemplář tzv. denáru sv. Václava).

⁸ V roce 1930 zakoupil V. Katz soubor 64 denárů z neznámého polského nálezů. Jednalo se o české denáry typů C 13 (1ks), kombinace 13/66 (1), 19 (4), 24 (12), 32 (2), 40 (1), 43 (2), 47 (2), 49 (3), 50 (1), 56 (1), 63 (1), 66 (2), 82 (2), 84 (2), 86 (2), 87 (1), 90 (1), 94 (2), 103 (1), 108 (1), 117 (1), 118 (4), 122 (2), 170 (2), 187/188 (1), 195 (1), 200 (1), 203 (1), 206 (1) a dále o dva denáry „řezenského rázu“ a jeden denár hraběnky Adély z mincovny v Deventru (Dbg. č. 1237). Podle svého složení (to však neznáme v úplnosti) mohl být poklad ukryt ve druhém desetiletí 11. století. Srv. KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 10.

Popisy a vyobrazení:

1. Thomsen, Ch. J.: Der Munkegaard-Fund. (Brief an den Wirklichen Staatsrath Freiherrn von Kochne), Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde III, 1866, s. 33, tab. XXVI/2.⁹ Galster, G.: Vikingetids møntfund fra Bornholm, Nordisk numismatisk årsskrift, 1977–78, Oslo 1980, s. 75, č. 782 (23), fotografie na s. 219, č. 25,782. Šimek, E.: České denáry v dánských nálezech 10.–12. století, Num. listy 37, 1982, s. 70, č. 10. Cach I, s. 71, č. 15.
2. FD č. 137 (tab. IV); bez udání naleziště (nepochází z nálezu v Munkegaardu).
3. F-ČD č. 340 (tab. V/12); převzat z FD č. 137.
4. SD č. 516 (tab. VII/167); podle exempláře pocházejícího z nálezu v Munkegaardu.
5. Skalský, Gustav: Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví, Praha 1929 (dále jen Skalský), tab. IV/60; exemplář z Královského numismatického kabinetu v Berlíně, o kterém Skalský soudil, že pochází „snad z nálezu Munkegaardského“, což však není možné, protože z denáru z Munkegaardu byla nepatrná část odlomena, což je vidět jak na kresbě v Thomsenově popisu nálezu, tak na její reprodukci u Smolíka.
6. K II. č. 11a (tab. I.); převzat ze Skalský 60.
7. Hásková, s. 140, typ XV/1a.

C – 197 typ kříž – kroužek s tečkou (obr. 5–7)

Ø 18,5 mm, 0,80 g (tři kusy: 0,77–0,83 g, F-ČD 341, SD 517, MMP inv. č. 15 582)

Nálezy: Hnězdno

Známo celkem: sedm kusů

Exempláře ve veřejných sbírkách: NM Praha, inv. č. 5205, Muzeum hl. města Prahy, inv. č. 15582,¹⁰ Moravské zemské muzeum Brno.¹¹

Popisy a vyobrazení:

1. FD č. 138 (tab. IV), o původu tohoto denáru Fiala poznamenává „*Denar aus dem Jarociner Funde*“. Z nálezu Jarocinského však nemůže pocházet, neboť neodpovídá kresbě lící strany z popisu nálezu u W. Jażdżewského.¹²
2. F-ČD č. 341 (tab. V/13), převzato z FD č. 138.
3. SD č. 517 (tab. VII/168), exemplář ze sbírky E. Mikše, pocházející z nálezu v polském Hnězdně.¹³

•••••

⁹ Nález v Munkegaardu na ostrově Bornholm, odkrytý v roce 1864, obsahoval 896 mincí, sekané stříbro a šperky. Z českých ražeb (celkem 9 ks) obsahoval denáry typů C 50, 63 (2 ks), 118, 123 (2 ks), 196, 226 (2 ks). Byl ukryt v letech 1003–1010. Celý nález je uložen v Kgl. Mønt- og Medaillesamling v Kodani.

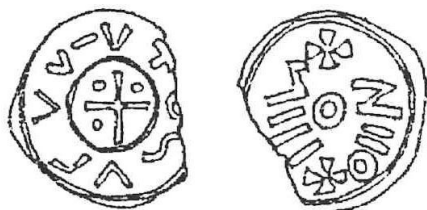
¹⁰ Mince byla do sbírek MMP zakoupena 9. 10. 1906 za částku 6,- K (Ø 19 mm, váha: 0,77 g) a pochází pravděpodobně ze sbírky MUDr. Karla Chudoby (1848–1917), od roku 1895 člena a později místopředsedy Kuratoria MMP.

¹¹ Moravské zemské muzeum v Brně získalo tento exemplář ze sbírky F. Cacha, srv. poznámku 13.

¹² JAŻDZEWSKI, W.: *Wykopalisko Jarocińskie a mianowicie monety Bolesławów Czeskich*, Poznań 1879, s. 40, č. 18 (tab. IV/36).

¹³ Tento exemplář přešel spolu s celou denárovou sbírkou E. Mikše do majetku K. Kulhánka, jehož dědici prodali sbírku kolem roku 1940 F. Cachovi. Exemplář denáru typu C 197 je popsán v kartotéce Cachovy sbírky pod inv. č. 291, kde je rovněž jeho fotografie. Kartotéka Cachovy sbírky je v majetku Národního muzea v Praze. Cachova sbírka českých denárů byla v průběhu 60. a 70. let 20. stol. rozprodána soukromým sběratelům a jen její malá část byla zakoupena státními institucemi.

4. Skalský tab. IV/61, Královský numismatický kabinet v Berlíně (2ks), Z. Zakrzewski (1 ks), K. Chaura (1 ks).
5. K II. č. 12 (tab. 1), převzato ze Skalského (přefotografováno)

C 197 var. Jarocin typ kříž – kroužek s tečkou (obr. 8)
 Ø 20,5 mm, 1,03 g (jeden kus: Kelč, část mince odlomena)
 Nálezy: Jarocin, Kelč
 Známo celkem: tři kusy
 Exempláře ve veřejných sbírkách: Vlastivědné muzeum Olomouc, inv. č. 10013 (z nálezů v Kelči)

Popisy a vyobrazení:

1. Jażdzewski, W.: Wykopalisko Jarocińskie a mianowicie monety Bolesławów Czeskich, Poznań 1879, s. 40, č. 18 (tab. IV/36).¹⁴ WSP I, s. 25–26, č. 41. Cach I, s. 64–65, č. 83.
2. Zakrzewski, Z.: Dwa zagadkowe solidy X i XI wieku. Zvláštní otisk z WNA V, 1901, s. 4–8.
3. Skalský tab. IV/62, Z. Zakrzewski (1 ks, není z nálezů Jarocinského).
4. K II., č. 12a (tab. I.), převzato ze Skalského.
5. [Katz, V.]: Nález mincí a sekaného stříbra ze začátku 11. století u Kelče na Moravě, NČČs. XV, 1940, s. 13, č. 5.¹⁵ Nálezy II., s. 54, č. 1652. Kučerovská, T., Kelčský nález, Folia numismatica 8–9, 1993/94, s. 88, č. 14. Cach I, s. 53, č. 17.

C – 198 typ kříž – kříž (obr. 9, 10)
 Ø 19 mm, 0,90 g (jeden kus, exemplář ze sbírky E. Mikše)
 Nálezy: Hnězdno
 Známo celkem: čtyři kusy
 Exempláře ve veřejných sbírkách: NM Praha, inv. č. 5203

Popisy a vyobrazení:

1. FD č. 139; bez udání naleziště.
2. F-ČD č. 342, převzato z FD č. 139 (denár není vyobrazen).
3. SD č. 500, exemplář ze sbírky E. Mikše, pocházející z nálezů v polském Hnězdně.¹⁶

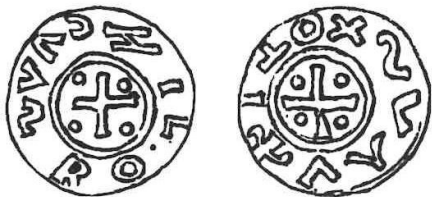
•••••

¹⁴ Nález v polském Jarocinu, odkrytý v roce 1878, obsahoval 781 mincí celých, 1 000 g mincovních zlomků a dále sekané stříbro. Obsahoval 107 českých denárů od Boleslava I. až po knížete Jaromíra (C 232, 248, 258). Byl ukryt po roce 1004.

¹⁵ Nález v Kelči na severní Moravě, odkrytý v roce 1938 obsahoval 225 celých mincí a 165 g sekaného stříbra, z českých ražeb (3 celé mince a 13 zlomků) obsahoval denáry typů C 3, 24, 25, 29, 32, 59, 112, 118, 128, 140, 189 a 197. Ukryt byl po roce 1002. Nález je uložen ve Vlastivědném muzeu v Olomouci. V této souvislosti je třeba konstatovat, že kelčský nález neobsahuje polské ražby. Dva exempláře Otto-Adelheidských feniků, uvedené T. Kučerovskou v popisu nálezů pod č. 361 a 362, které Z. Petrův považuje za „prokazatelné ražby Boleslava Chrabrého“ jsou saské denáry typu Dbg. 1164, ražené pravděpodobně v Goslaru v posledním desetiletí 10. století. Srv. JAMMER, V.: *Die Anfänge der Münzprägung im Herzogtum Sachsen (10. und 11. Jahrhundert)*, Numismatische Studien, Heft 3/4, Hamburg 1952; HATZ, V.: *Zur Frage der Otto-Adelheid-Pfennige*, Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis I, Stockholm 1961, s. 105–144, typ I.

¹⁶ Srovnej pozn. 17, k historii Kulhánkovy sbírky srv. pozn. 13.

4. Skalský tab. IV/63, 64 a 65, Z. Zakrzewski (1 ks), K. Chaura (1 ks), K. Kulhánek¹⁷ (1 ks)
 5. K II, č. 13 (tab. I.), převzato ze Skalského.

C – 199 typ kříž – kříž (obr. 11)

Ø 19–20 mm, 1,14 g (pět exemplářů, 0,80–1,51 g, S. Suchodolski)

Nálezy: Stary Dworek, Lisówek

Známo celkem: devět kusů

Exempláře ve veřejných sbírkách: Münzkabinett Berlin, inv. č. 1270/1896 (Lisówek), 556/1872 (Stary Dworek), 1280/1905 (neznámé naleziště), Märkisches Museum Berlin (dva kusy z neznámého naleziště).

Popisy a vyobrazení:

1. Friedlaender, J.: Der Münzfund von Althöfchen, Münzstudien VIII, 1873, č. 128 (dva kusy ze stejných razidel).¹⁸ WSP I, s. 62–63, č. 125. Cach I, s. 77, č. 145.
2. Stronczyński, K.: Dawne monety polskie dynastii Piastów i Jagiellonów II, Piotrków 1884, s. 25, typ 16.
3. F-ČD č. 409, převzato z nálezů Stary Dworek.
4. Bahrfeldt, E.: Der Silberfund von Leissower Mühle, Berlin 1896, s. 18, č. 98, tab. I/98 (dva kusy).¹⁹ WSP I, s. 34–36, č. 65. Cach I, s. 68–69, č. 102.
5. Piekosiński, F.: Kilka uwag o denarach Bolesława Chrobrego, WNA III, 1896, s. 155 ad.
6. Zakrzewski, Z.: Przyczynek do znajomości solidów Bolesława Chrobrego, WNA IV, 1899, s. 71, č. 40, 41.
7. SD č. 424 (tab. VI/132), převzato z nálezů Lisówek.
8. Skalský tab. IV/66, jedná se pravděpodobně o jeden ze dvou exemplářů ze sbírky Z. Zakrzewského.
9. Gumowski, M.: Corpus nummorum Poloniae, Kraków 1939, č. 45.
10. Zakrzewski, Z.: Pierwsza moneta polska II, Slavia Antiqua V, 1954–56, s. 231, typ 21, s. 453, tab. 3/21.

•••••

¹⁷ Exemplář denáru typu C 198 z Kulhánkovy sbírky je popsán v kartotéce Cachovy sbírky pod inv. č. 302 a tam je rovněž umístěna jeho fotografie. Z Kulhánkovy, potažmo Mikšovy sbírky, pochází ještě další exemplář denáru typu C 198, který je uveden v Cachově kartotéce pod inv. č. 133 (spolu s fotografií), u něhož je poznamenáno, že pochází (dle informace E. Mikše) z nálezů jarocinského.

¹⁸ Nález v polském Starem Dworku (Althöfchen), odkrytý v roce 1872, obsahoval několik tisíc mincí (z nich bylo popsáno 562 celých a deset zlomků), šperky a sekané stříbro. Jeho celková váha byla původně okolo sedmi kg. Z českých ražeb (24 celých mincí a jeden zlomek) obsahoval denáry od Boleslava II. až po knížete Oldřicha (C 283). Ukryt byl po roce 1025. Nález je uložen v Numismatickém kabinetě v Berlíně.

¹⁹ Nález v polském Lisówku (Leissow, Leissower Mühle), odkrytý v roce 1894, obsahoval původně více než deset kilogramů mincí, mincovních zlomků, sekaného stříbra a šperků. Popsáno bylo 4 732 celých mincí a 81 zlomků. Z českých ražeb (69 celých mincí a jeden zlomek) obsahoval denáry šesti typů Boleslava I., 15 typů Boleslava II., dvou typů Soběslava Slavníkovce, denár biskupa Vojtěcha (C 164), šesti typů Boleslava III., jednoho typu Boleslava Chrabrého (C 226) a jedenácti typů knížete Jaromíra. Byl ukryt po roce 1011.

11. Suchodolski, S.: *Moneta polska w X/XI wieku (Mieszko I i Bolesław Chrobry)*, WN XI, 1967, s. 174, č. 13, tab. VII/13b,c.
12. Suchodolski, S.: *Początki mennictwa w Europie Środkowej, Wschodniej i Północnej*, Wrocław 1971, s. 242, tab. VIII/87.

C 213 typ kříž – kaplice (obr. 12)

Ø 19 mm, 0,90 g (dva kusy: 0,83–0,98 g, Chrástany)

Nálezy: Chrástany, Dobra, Jarocin, Lisówek²⁰

Známo celkem: 5 kusů

Exempláře ve veřejných sbírkách: NM Praha, inv. č. 2183, 6548 (ze sbírky V. Katze)

Popisy a vyobrazení:

1. Dannenberg, H.: *Der Münzfund von Dobra*, ZfN I, 1874, s. 20, č. 98 (jeden kus);²¹ Gupieniec, A. – Kiersnowscy T. i R.: *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Polski środkowej, Mazowsza i Podlasia. Materiały*, Warszawa – Wrocław 1965, s. 21, č. 19. Cach I, s. 62, č. 69.
2. Jażdżewski, W.: *Wykopalisko Jarocińskie a mianowicie monety Bolesławów Czeskich*, Poznań 1879, s. 40, č. 17 (jeden kus). WSP I, s. 25–26, č. 41. Cach I, s. 64–65, č. 83.
3. FB č. 265; převzato od H. Dannenberga z nálezů Dobra.
4. F-ČD č. 339; převzato z FB č. 265.
5. Bahrfeldt, E.: *Der Silberfund von Leissower Mühle*, Berlin 1896, s. 14, č. 80 (jeden kus); WSP I, s. 34–36, č. 65; Cach I, s. 68–69, č. 102.
6. Chrástany č. 8 (dva kusy).
7. SD č. 504 (tab. VII/159); převzato z popisu nálezů v Chrástanech.
8. Skalský tab. IV/59.
9. K II. č. 40 (tab. II).
10. Hásková, s. 136, typ X/1a; převzato z popisu nálezů v Chrástanech.

Podíváme-li se na pokusy o přidělení jednotlivých typů těchto denárů mezi ostatní české ražby ve starší numismatické literatuře, pak typy C 194 a 195 byly známy již před nálezem chráštanským (1897) a byly E. Fialou řazeny mezi ražby Boleslava III. Denár typu C 196 se objevil poprvé v roce 1864 v nálezů mincí v Munkegaardu na ostrově Bornholm a Ch. J. Thomsen jej zařadil mezi české ražby některého z Boleslavů. Typ C 197 se ve variantní podobě objevil poprvé v roce 1878 v nálezů jarocinském. W. Jażdżewski jej připsal Boleslavu III., upozorňuje zároveň na podobnost s denárem z Munkegaardu. V popisu Donebauerovy sbírky zařadil E. Fiala oba denáry typů C 196 a 197 mezi ražby Boleslava III. Do svého prvního pokusu o soupis českých denárů v roce 1891²² je však nezařadil a vrátil se k nim až ve svých Českých de-

²⁰ F. Cach ve své práci *Nejstarší české mince. I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I.*, Praha 1970, uvádí jako místo nálezů typu C 213 rovněž polské Miastko (Rummelsburg). V popisu nálezů od H. DANNENBERGA: *Der Münzfund von Rummelsburg*, Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde I, s. 13–43, ani v popisech téhož nálezů ve WSP II, s. 67, č. 98, FB, s. 31, č. 29 a F-ČD, s. 162, č. 30 se však tato mince nenachází.

²¹ Nález v polské Dobře, odkrytý v roce 1869, obsahoval 704 kusů mincí. Z českých ražeb (dva kusy) denáry typů C 142 a 213. Ukryt byl po roce 1009.

²² FIALA, E.: *Beschreibung Böhmischer Münzen und Medaillen*, Praha 1891.

Srovnávací tabulka jednotlivých typů

Typ	FD (1888)	FB (1891)	F-ČD (1895)	SD (1899)	Skalský (1929)	K II. (1937)	Hásková (1975)
C 194		262 (II/18)	345 (IV/26)	416 (IV/130)		I/10	XIV/1a, b
C 195	136 (IV/136)	266	235, 236 (IV/24)	415 (VI/129)		I/11	XIII/1a, b
C 195/213							XIII/2a
C 196	137 (IV/137)		340 (V/12)	516 (VII/167)	IV/60	I/11a	XV/1a
C 197	138 (IV/138)		341 (V/13)	517 (VII/168)	IV/61	I/12	
C 197 v. Jarocin					IV/62	I/12a	
C 198	139		342 var.		IV/63, 64, 65	I/13	
C 199			409	424 (VI/132)	IV/66		
C 213		265	339	504 (VII/159)	IV/59	II/40	X/1a, b, c

nárech z roku 1895, kde jsou sice zařazeny mezi ražby Boleslava III., ale k prvnímu z nich poznamenává: „denár zvláštní fabriky, nejspíše následní, snad spíš Boleslavu Chrobrému přináležející, nač i váha jeho poukazovati se zdá“, k druhému pak: „denár následní“. ²³ Podobně soudil i Josef Smolík, který tyto denáry zařadil mezi „nápodobky zahraniční, třeba za cizí padělky“. ²⁴ Zařazení mezi „denáry následní“ se týkalo rovněž denáru typu C 198, zařazenému E. Fialou jak do popisu sbírky Donebauerovy, tak do Českých denárů. Denár typu C 199 zařadil Fiala mezi ražby Boleslava Chrabrého, pravděpodobně polské, vycházejí tak z názoru K. Stronczyńskiego. ²⁵ Mezi polské ražby Boleslava Chrabrého zařadil tento denár rovněž J. Friedlaender při popisu nálezů ve Starem Dworku (odkryt 1872), stejně jako E. Bahrfeldt při popisu nálezů v Lisówku (odkryt 1894). Ten však upozornil na určitou podobnost tohoto denáru s denárem připsaným v témže nálezů pod č. 49 českému knížeti Václavu a vyjádřil pochybnost, zda by nebylo správnější připsat tento denár mezi české ražby Boleslava I. ²⁶ Podle názoru polských numismatiků konce 19. a první poloviny 20. století: K. Stronczyńskiego, F. Piekosińskiego, Z. Zakrzewského a M. Gumowského je tento typ polskou ražbou Boleslava Chrabrého a mezi polské ražby jej zařadil i Stanisław Suchodolski ve svém korpusu mincí Měška I. a Boleslava Chrabrého. ²⁷

•••••

²³ FIALA, E.: *České denáry*, Praha 1895, s. 255.

²⁴ SMOLÍK, J.: *Denáry Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje*, Praha 1899, s. 113.

²⁵ STRONCZYŃSKI, K.: *Dawne monety polskie dynastji Piastów i Jagiellonów II*, Piotrków 1884, s. 25, typ 16.

²⁶ „Andererseits erinnert der Pfenning aber auch an denjenigen Wenzels des Heiligen von Böhmen, unsere No. 49, so dass immerhin Zweifel nicht zu unterdrücken sind, ob die Münze hier an richtiger Stelle eingereiht ist oder ob sie etwa an Boleslaus I. von Böhmen gehören mag. Unbedingte Gewissheit wird nie erreicht werden.“ BAHRFELDT, E.: *Der Silberfund von Leissower Mühle*, Berlin 1896, s. 18.

²⁷ O datování skupiny denárů typů C 194–198 a jejich vztahu k typu C 199 Stanisław Suchodolski píše: „Niezależnie, któremu władcy przypiszemy czeskie denary zbliżone do typu KOTIZLAVS [C 199, poz. aut.], chronologie ich ograniczyć można do lat 999–1004. W przybliżeniu w tym samym okresie powstać też musiał denar polski.“ SUCHODOLSKI, S.: *Moneta polska w X/XI wieku (Mieszko I. i Bolesław Chrobry)*, WN XI, 1967, s. 110. František Cach zařadil tento typ mezi české ražby, což je o to zajímavější, že například denár typu kříž – kaplice s opisem BOLEZLAVS na lící a MOGILNCIV na rubní straně (F-ČD 386, 387), s výrazně českou „fabrikou“, vyřadil ze svého korpusu jako minci cizí.

Prvním, kdo si uvědomil vzájemnou návaznost této skupiny denárů, byl Gustav Skalský. Ve své studii o denáru sv. Václava z roku 1929 se zabýval rovněž, pro něj pouze hypotetickou otázkou, zda tento denár nemohl být ražen v Praze v období vlády Boleslava Chrabrého.²⁸ Tuto představu sice odmítl, ale zároveň sestavil souvislou řadu šesti typů ražeb z rozhraní 10. a 11. století, „*ktelé zřejmě vyšly z téže mincovny*“.²⁹ Východiskem této řady je Skalskému denár typu C 213 (typ kříž – kaplice) ražený na Vyšehradě v období vlády Boleslava III., který má na lícni straně opis BOLEZLAVS DVX, na rubní straně pod kaplicí písmena EAH a opis VAIS+GRAD. Na něj, podle autora, navazuje denár typu C 196 se stejnou sestavou písmen pod kaplicí, tentokrát na straně lícni, jehož opis však na rozdíl od předchozího typu zní BOLEZLAVS DVX. Jeho rubní strana je tvořena ve středu mincovního pole kroužkem s tečkou uprostřed a zvláštním opisem +NIIC+IIIZ. Stejným kollem jsou pak raženy rubní strany dalších dvou typů denárů, z nichž první – C 197 má na lícni straně okolo křížku opis MIZLETA PRAGA, druhý typ – C 197 var. Jarocin pak podle Skalského silně zkorumpovaný opis BOLIZLAVS (tento denár, jehož fotografii reprodukuje Skalský podle exempláře ze sbírky Z. Zakrzewského, je obdobou exempláře z nálezů jarocinského, a proto jej v úvodním přehledu jednotlivých typů uvádím pod názvem var. Jarocin). Lícni strana typu C 197 se pak podle Skalského opakuje na rubní straně typu C 198, na jehož lícni straně je kolem křížku zkorumpovaný opis BOLI(E)ZLAVSDV. Tento poslední typ se také, podle autora nejvíce přibližuje polské ražbě Boleslava Chrabrého typu C 199.

V následné úvaze se pak Skalský pokusil o chronologické zařazení jednotlivých typů těchto denárů.³⁰ Vyšel z předpokladu že denár C 213, ražený na Vyšehradě, vznikl v době první vlády Boleslava III. Denár typu C 196 umístil na počátek roku 1003, kdy Boleslav Chrabrý dosadil Boleslava III. opět na český trůn, typ C 197 se jménem Mizletovým umístil do období mezi vypuzením Boleslava III. a nástupem Boleslava Chrabrého, za jehož vlády byl pak ražen typ C 198. Do samé blízkosti pražských ražeb Boleslava Chrabrého, tedy do prvních let 11. století pak Skalský klade polský denár typu C 199.

Druhým významným českým numismatikem, který věnoval pozornost této skupině denárů byl Viktor Katz.³¹ Poukázal na skutečnost, že denáry s kroužkem s tečkou uprostřed a opisem +NIIC+IIIZ na rubu (C 196 a 197) navazují svou lícni stranou na lícni stranu denáru typu C 195 s lomenicí, pod níž je sestava písmen EAH, když lícni strana jednoho z těchto denárů – C 196, je ražena týž lícním kollem jako typ C 195. Tento denár (C 195) pak úzce souvisí s typem C 194 se sestavou písmen SEASH pod kaplicí. Oba tyto typy byly obsaženy v nálezů chráštanském a oba byly raženy na počátku vlády Boleslava III.³² Denár typu C 195 byl navíc podle Katze pravděpodobně pražským konkurentem vyšehradského denáru C 213 s písmeny EAH pod kaplicí. Ražbu denárů typů C 196, 197, 198, včetně typu Jarocin, je tedy, podle Katze, třeba klást na počátek roku 1001 a nelze je proto v žádném případě považovat za ražby Boleslava Chrabrého z období jeho vlády v Čechách. Neobvyklý obraz (kroužek s tečkou uprostřed) na denárech typů C 196, 197 a typu C 197 var. Ja-

²⁸ SKALSKÝ, G.: *Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví*, Praha 1929, s. 40–48.

²⁹ Tamtéž, s. 47.

³⁰ Tamtéž, s. 47–48.

³¹ KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, Praha 1937, s. 14–16.

³² Tamtéž, s. 11.

rocin nemá podle Katze žádnou souvislost s vlivem polských ražeb,³³ ale dá se vysvětlit vlivem kolínských ražeb s kroužkem s tečkou uprostřed ve slově COLONIA, „v té době všude oblíbených a hojně napodobovaných“.³⁴

Posledním, kdo se o skupině denárů typů C 194–199 souvisleji vyjádřil, byl polský numismatik Stanisław Suchodolski. Ve svém korpusu nejstarších polských denárových ražeb, v souvislosti s popisem a zařazením denáru typu C 199, který podobně jako jeho předchůdci považuje za polskou ražbu Boleslava Chrabrého (viz výše), shrnul názory G. Skalského a V. Katze a pokusil se o novou chronologii jednotlivých typů.³⁵ Došel k názoru, že již z důvodů fiskálních není možno zahrnout myšlenku ražby mince v období vlády Boleslava Chrabrého v Čechách. Jeho denáry razili titíž mincmistři, či nájemci mince, kteří razili již za vlády Boleslava III., ale i později za vlády Jaromírovy, a tomu odpovídal i jejich vzhled. Do období vlády Boleslava Chrabrého v Čechách je proto, podle S. Suchodolského, třeba zahrnout i některé denárové typy z nálezů chodovlického, připisované Boleslavu III.³⁶ (typ kříž – kříž), právě tak jako některé denáry s kaplicí, jejichž ražba probíhala jak za vlády Boleslava III., tak za vlády Jaromírovy. Vzhledem ke kontinuitě mincovního díla pod řízením stálých mincmistrů, či nájemců mince, nedocházelo totiž v Čechách na přelomu 10. a 11. století ke změnám v mincovní ikonografii v souvislosti s nástupem nového panovníka (změny se týkaly pouze jakosti mince). Suchodolski však zároveň připomíná, že právě tato okolnost, stejně tak jako nedostatek denárových nálezů z tohoto období, způsobuje nejasnosti v přidělování jednotlivých typů jednotlivým panovníkům.³⁷

O české mincovní produkci přelomu 10. a 11. století nás nejlépe zpravují dva velké domácí nálezy, učiněné v Chrástanech u Českého Brodu a v Chodovlicích nedaleko Lovosic. První z nich, chráštanský³⁸, odkrytý v roce 1897, obsahoval denáry bavorsko-švábského typu (kaplice – kříž)³⁹ a denáry typu kříž – kříž⁴⁰, oba se jménem knížete Boleslava, denáry bavorsko-švábského typu knížete Jaromíra⁴¹ a dále denáry knížete Oldřicha, které však nepatří podle V.

•••••

³³ Zaražení první polské mince Boleslavem Chrabrým klade Viktor Katz, podle rozboru nálezů, až do doby kolem roku 1010. O posledních názorech na počátky polského mincovnictví srv. SUCHODOLSKI, S.: *Noch einmal über die Anfänge der Münzprägung in Polen*, in: XII. Internationaler Numismatischer Kongress – Berlin 1997, Akten – Proceedings – Adress I–II, ed. B. Kluge – B. Weisser, Berlin 2000, s. 978–982. Suchodolski zde dochází k názoru, že počátek polského mincování je třeba posunout do prvních let vlády Boleslava Chrabrého, kolem roku 995. Mince dříve připisované jeho otci Měškovi I. jsou ražbami Měška II., syna Boleslavova.

³⁴ KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 15.

³⁵ SUCHODOLSKI, S.: *Moneta polska w X/XI wieku (Mieszko I. i Bolesław Chrobry)*, s. 109.

³⁶ Nález v Chodovlicích u Lovosic, odkrytý v roce 1928, obsahoval asi 160 českých mincí a sekané stříbro. Byl uložen pravděpodobně v roce 1003 a skládal se ze 16 typů denárů ražených v krátkém časovém období a připisovaných Boleslavu III., Vladivojovi a Boleslavu Chrabrému. Srv. SKALSKÝ, G. – SCHRÁNIL, J.: *Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století*, NČČS VI, 1930, s. 29–50; *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II*, Praha 1956, s. 15, č. 1447; CACH, F.: *Nejstarší české mince I*, s. 52, č. 11.

³⁷ Srv. pozn. 31.

³⁸ Podrobný rozbor tohoto nálezů provedl nejprve SMOLÍK, J.: *Nález denárů v Chrástanech u Českého Brodu*, Praha 1898, a pozornost mu věnoval KATZ V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 9–11.

³⁹ Jedná se o typy C 186–189, 191, 194, 195, 200, 201, 213 a 214.

⁴⁰ Jedná se o typy C 203 a 206/207.

⁴¹ Jedná se o typy C 229, 230, 232–251, 279 a 280.

⁴² Jedná se o typ C 293. Srv. Katz II s. 9. Tento jeho názor podporuje i složení nálezů v Hradci Králové, srovnej: CACH, F.: *Nejstarší české mince IV. (Dodatky)*, Praha 1982, s. 12, č. 505.

Katze k jeho nejstarším ražbám.⁴² Depot byl ukryt pravděpodobně kolem roku 1016. Podíváme-li se na jeho složení, zjistíme, že se dělí na dvě části. První, starší, z období od posledních let 10. století do prvních let století jedenáctého, končí denáry typu kříž – kříž, z nichž jeden, typ C 206/207 se jménem Boleslavovým byl ražen pravděpodobně na Vyšehradě.⁴³ Druhá část tohoto nálezů pak náleží období vlády Jaromíra od jeho nástupu na knížecí stolec v září roku 1004.⁴⁴

Druhý z nálezů, chodovlický,⁴⁵ odkrytý v roce 1928, obsahoval převážně denáry typu kříž – kříž,⁴⁶ denár mečového typu⁴⁷ a dále denáry typu kříž – tři břevna.⁴⁸ Nalezneme na nich jména knížete Boleslava a blíže neznámého „Přemyslovce“ Vladivoje. Na většině ražeb však nacházíme těžko rozluštitelné opisy, včetně onoho diskutovaného TVTVERHVERCV. Jestliže chráštanský nález zachycuje širokou škálu denárových ražeb z období dlouhého téměř dvacet let, pak nález chodovlický obsahuje denáry z období přibližně dvou let a byl zakopán pravděpodobně v průběhu roku 1004.⁴⁹ Podíváme-li se na styčné body obou nálezů, pak jsou to pouze denáry dvou typů: C 203 a 206/207 (oba typu kříž – kříž), tedy nejmladší denáry z chráštanského nálezů se jménem knížete Boleslava. Zdá se tedy, že denárové typy z chodovlického nálezů částečně „vyplňují“ časovou mezeru uvnitř souboru chráštanského a „spojují“ obě jeho části. Podíváme-li se na oba nálezy jako na celek, zjistíme, že až na osm, obsahují všechny známé varianty typů bavorsko-švábského, kříž – kříž a kříž – tři břevna, ražené v Čechách od konce 10. století až do nástupu knížete Jaromíra na knížecí stolec začátkem září roku 1004. Je zde však jedna skupina denárů, které ani v jednom z těchto dvou nálezů a dokonce ani v žádném jiném českém nalezeny nebyly.⁵⁰ Jedná se o skupinu denárů C 196–199. Podívejme se na ni tedy blíže a pokusme se zařadit jednotlivé typy této skupiny do kontextu ostatních českých denárových ražeb tohoto období.

První, co nás upoutá na typech C 196 a 197, je jejich rubní strana, která je totožná a jejíž vzhled neodpovídá denárovým typům, na které jsme v českém mincovnictví přelomu 10. a 11. století zvyklí. Střed mincovního pole je tvořen grafémem ☉, okolo něhož se rozkládá opis, či nápis, tvořený písmeny či znaky +NIIC+IIIZ. Kaligraficky působící celek tedy tvoří souhrn pís-

•••••

⁴³ HÁSKOVÁ, J.: *Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století*, Sborník NM, řada A – historie – svazek XXIX., č. 3, Praha 1975, s. 117, 141–142.

⁴⁴ Z kronikářských zpráv informovaného současníka politických událostí přelomu 10. a 11. století Dětmara Merseburského nevyplývá, že by se Jaromír ujal vlády v Čechách již v lednu roku 1003, po smrti knížete Vladivoje. Srovnej: JEDLICKI, M. Z. (ed.): *Kronika Thietmara*, Poznaň 1953, V/29, s. 291; KRZEMIEŃSKA, B.: *Krise českého státu na přelomu tisíciletí*, Československý časopis historický XVIII, 1970, s. 508–509.

⁴⁵ Podrobný rozbor nálezů provedli SKALSKÝ, G. – SCHRÁNIL, J.: *Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století*, NČČs VI, 1930, s. 29–50, a dále KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 11–19.

⁴⁶ Jedná se o typy C 203, 204, 206/7, 208, 211, 216–219, 222 a 223.

⁴⁷ Jedná se o typ C 209.

⁴⁸ Jedná se o typy C 210, 221 a 225.

⁴⁹ KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 11. Nález neobsahuje denáry Jaromírovy a jeho nejmladší a také nejpočetnější složku (81 ze 155 popsanych kusů) tvoří denáry typu kříž – tři břevna, ražené pravděpodobně v průběhu roku 1004.

⁵⁰ Jedinou výjimku tvoří jeden exemplář typu C 197 v nálezů v Kelči na severní Moravě, který však svým složením, ale i místem nálezů, neodpovídá nálezům domácí provenience. Jedná se o nález typicky „obchodní“, patřící svým složením spíše do skupiny podobných nálezů z území Polska, či oblasti Baltu. O tam nalezeném exempláři denáru typu C 197 viz níže.

men či znaků existujících samostatně, bez vnitřní vazby, vytvářející ve výsledku jméno, název či jakékoliv slovo. Je-li tento mincovní obraz neobvyklý v českém prostředí, pak to neplatí pro celý evropský kontinent. Jedná se totiž s velkou pravděpodobností o nápodobu mincovního obrazu denárů, ražených po dobu více než jednoho sta let v Kolíně n. R. Nápis SANCTA COLONIA AGRIPPINA, s písmenem S s ligaturou v horní a písmenem A v dolní části, se zde poprvé objevuje na ražbách Ludvíka Dítěte (900 – 911) a stává se neoddělitelnou součástí rubové strany kolínských denárů až do smrti císaře Jindřicha II. v roce 1024.⁵¹ Denáry s tímto nápisem však byly raženy na přelomu 10. a 11. století i v dalších městech středního a dolního Porýní a dokonce i v Sasku.⁵² Nápis COLONIA byl však právě u ražeb z těchto měst postupně korumpován a stával se pouze kaligrafickou, téměř abstraktní nápodobou původního mincovního obrazu.⁵³ Právě na nich se často setkáváme se středovým grafémem ☉, či se soustavou čar III, zbylých po písmenech NI.⁵⁴ A to je i případ denárů C 196 a 197. Řezač kolku vycházel pravděpodobně již z některého „derivátu“ kolínského typu a nepochopil původní smysl nápisu.⁵⁵ Důvod nápodoby právě kolínského typu byl pak ekonomický, neboť kolínské denáry i jejich nápodoby patří k nejčastěji se objevujícím ražbám z přelomu 10. a 11. století v mincovních nálezech v Polsku, Pobaltí, na ostrově Gotland, ve Švédsku a v dalších severských zemích.⁵⁶

Lícni strana typu C 196 je tvořena kaplicí bavorsko-švábského typu s písmeny EAH a opisem: BOLEZLAVS DVX. Shodou šťastných náhod se nám do dnešních dnů zachoval exemplář tohoto typu z nálezů v Munkegaardu, jehož lícni strana je ražena týměž kolkem jako rubní strana denáru typu C 195, uloženém pod inv. č. 2184 ve sbírkách numismatického odd. NM v Praze. Lícni stranu tohoto exempláře typu C 195 tvoří v hladkém kroužku umístěný kříž se

.....

⁵¹ HÄVERNICK, W.: *Die Münzen von Köln. Die königlichen und erzbischöflichen Prägungen der Münzstätte Köln, sowie die Prägungen der Münzstätten des Erzstifts Köln. Vom Beginn der Prägung bis 1304*, Köln 1935 (dále jen Hävernick).

⁵² Hävernick, s. 36–56. V řadě dalších mincoven pak byly raženy denáry nikoli s nápisem COLONIA, ale se jménem města, kde ražba probíhala, např. Trevíru, Dinantu, Lutychu, Maastrichtu, Camb-ray, Bruselu, Brém, Breisachu a dalších, napodobujících kolínský vzor (srovnej Hävernick, s. 50–51).

⁵³ Srv. HÄVERNICK, tab. 5–6. Denáry s kaligraficky pojatou nápodobou nápisu COLONIA byly pak střídavě raženy až do poloviny 13. století (srv. Hävernick, tab. 30–31).

⁵⁴ Grafém ☉ nalézáme na přelomu 10. a 11. století i na jiných českých ražbách, např. u typů C 194 a 213, kde je umístěn v jednom z koutů kříže, či na denáru typu C 199 ve významu písmene O. S grafémem ○ bez tečky ve středu mincovního pole se setkáváme na nejstarších ražbách Bole-slava III. typů C 185, 212 a 1023. Ostatně vliv kolínského typu můžeme v případě českého mincovnictví sledovaného období nalézt i v případě použití písmene A (s výrazným horním břevnem), umístěným v dolní části mincovního pole na denárech typu C 190 a 191. Posledním, kdo se u nás zabýval problematikou teček na českých mincích, byl PAUKERT, J.: *K problematice teček v písmenech na mincích denárového období*, Num. listy 56, 2001, s. 131–138 (tam i další literatura).

⁵⁵ Denáry typů C 196, 197 a 197 var. Jarocin byly raženy pravděpodobně jen ve velmi omezeném množství v krátkém časovém úseku, o čemž svědčí okolnost, že rubní strany denárů typu C 197: NM Praha inv. č. 5205, MMP inv. č. 15582 a exemplář z Moravského zemského muzea v Brně, byly raženy stejným razidlem. Pokud se týká exempláře denáru typu C 196 z nálezů v Munkegaardu, nedá se totožnost rubního razidla na základě fotografické reprodukce vyloučit.

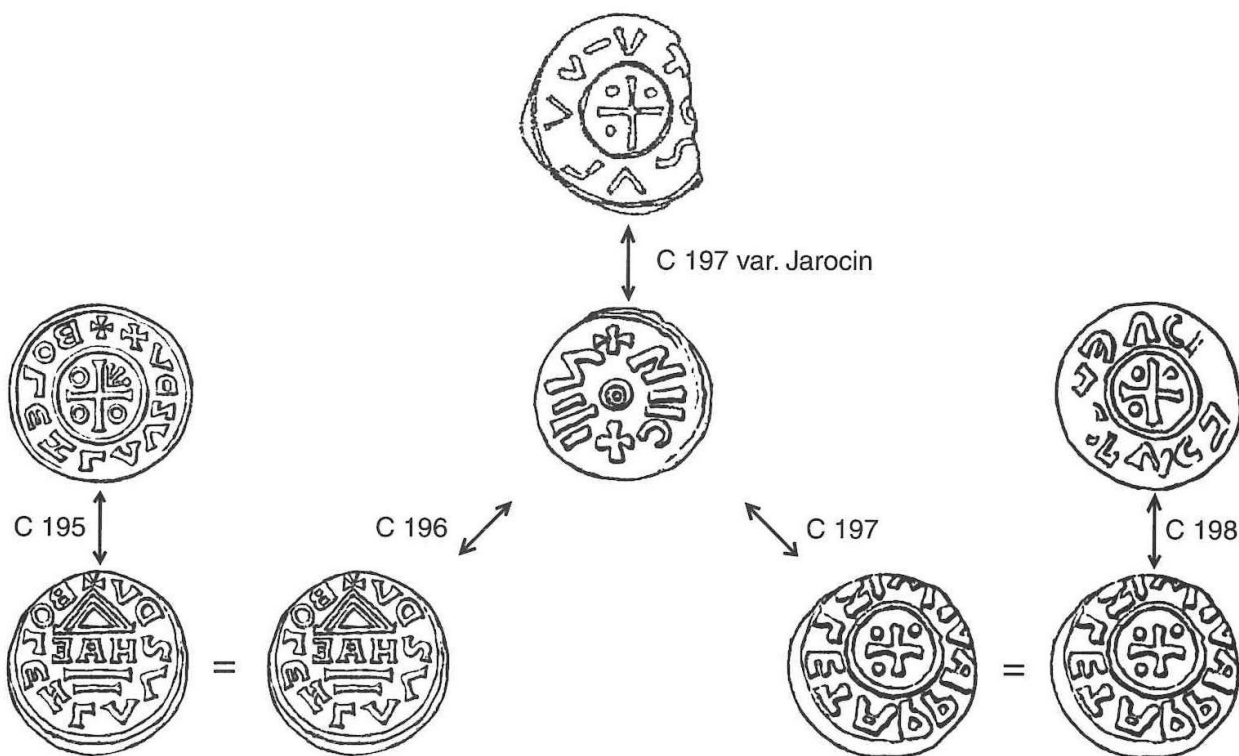
⁵⁶ HÄVERNICK, s. XII–XV, srv. rovněž HATZ, G.: *Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit. (Die deutschen Münzen des 10. und 11. Jahrhunderts in Schweden)*, Lund 1974; HATZ, G.: *Der Handel in der späten Wikingerzeit zwischen Nordeuropa (insbesondere Schweden) und dem Deutschen Reich nach numismatischen Quellen*, in: *Untersuchungen zu Handel und Verkehr der vor- und frühgeschichtlichen Zeit in Mittel- und Nord-europa*, Teil IV, Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen,

třemi hřeby v prvním koutě a kroužky ve všech ostatních a dále opis totožný s rubní stranou: BOLEZLAVS DVX.

Lící strana typu C 197 je tvořena křížkem umístěným v hladkém kroužku (jeho konce jsou sice opařeny patkami, ale má kratší ramena než kříže v ostatních typech českých denárů) s kuličkami v prvním, třetím a čtvrtém koutě a opisem: MIZLETA PPAVI. Také v tomto případě se nám, kromě originálu, uloženého ve sbírkách NM v Praze, zachovala fotografie exempláře, pocházejícího ze sbírky F. Cacha,⁵⁷ jehož lící strana byla ražena stejným kolkem, kterým byla ražena rubní strana dvou exemplářů denáru typu C 198, pocházejících rovněž ze sbírky F. Cacha.⁵⁸ Lící stranu tohoto exempláře typu C 198 tvoří v hladkém kroužku umístěný kříž s kuličkami ve všech čtyřech koutech a s opisem: VAALZI...VLD.

Kromě toho však existuje ještě další varianta denáru typu C 197, jejíž dva exempláře byly nalezeny v Jarocině a v Kelči. Jejich lící strana je tvořena v hladkém kroužku umístěným křížkem s kuličkami ve všech čtyřech koutech a opisem: ASCLA-AALA. Jedná se tedy o samostatný typ, který nazývám C 197 var. Jarocin.

Tak se nám vytváří základní schéma, které „ukotvuje“ nápodobu kolínského typu na rubní straně denárů typů C 196, 197 a 197 var. Jarocin mezi další české denárové ražby typů C 195 a C 198 a které vypadá následovně:⁵⁹

Co tedy můžeme o této skupině říci. Podle provázanosti použitých razidel a malé početnosti dochovaných kusů vznikla pravděpodobně v krátkém časovém úseku na jednom místě. Typ C 195 se jménem Boleslavovým na obou stranách byl v jednom exempláři zastoupen v nálezu

.....

Philologisch-historische Klasse, Dritte Folge, Nr. 156, Göttingen 1987, s. 86–112.

⁵⁷ Kartotéka sbírky F. Cacha inv. č. 291, srv. pozn. 13.

⁵⁸ Kartotéka sbírky F. Cacha inv. č. 133 a 302.

⁵⁹ Tato vzájemná provázanost denárů typů C 195–198 je v rámci českého mincovnictví přelomu 10. a 11. století podivuhodná, nikoli však zcela ojedinělá. Srovnej podobnou provázanost v rámci ra-

chráštanském (Chrástany č. 7) a podle stejného lícního razidla na něj navázal typ C 196. Typ C 197 se stejným rubním obrazem nápodoby kolínského typu, použitým na rubní straně denáru typu C 196, nese na lícní straně jméno „mincmistra“ Mizlety a mírně zkorumpovaný název Prahy.⁶⁰ Razidlo z lící strany typu C 197 se jménem Mizletovým bylo použito při ražbě denáru typu C 198, na jehož lící straně čteme zkorumpovaný nápis, který může, ale nemusí, být jménem Vladivojovým.⁶¹ Máme-li se tedy pokusit časově zařadit tuto skupinu denárů mezi ostatní české ražby, pak pravděpodobně časově navazuje na nejmladší denáry bavorsko-švábského typu z nálezů chráštanského, ražené ještě za vlády Boleslava III. na jaře roku 1002, a končí někdy v průběhu téhož roku, v době nástupu Vladivoje na český knížecí stolec.⁶² Denáry typů C 197, 197 var. Jarocin a 198 z této skupiny byly tedy raženy pravděpodobně souběžně s nejstaršími denáry typu kříž – kříž z nálezů chodovlického a představují jakousi „slepou uličku“ bez následné návaznosti. Denár typu C 199, s opisy BOLIZLAVS na lící a KOTIZLAVS na rubní straně, který se typům C 197, 197 var. Jarocin a 198 podobá použitím grafému ☉ (zde ve jménu Boleslavově) a menších křížků v obou mincovních polích, není s největší pravděpodobností český a byl proto nejen polskými, ale i českými badateli oprávněně zařazen mezi polské ražby Boleslava Chrabrého.⁶³

Na počátku vývojové řady sledované skupiny stojí denár typu C 195 se sestavou písmen EAH pod kaplicí, o němž se V. Katz ve své studii domníval, že byl pravděpodobně konkurentem vyšehradského denáru C 213, rovněž s písmeny EAH pod kaplicí.⁶⁴ Je zde však ještě jedna možnost. V numismatických sbírkách Národního muzea v Praze je uložen pod inv. č. 6554 zlomek denáru ze sbírky V. Katze, na jehož lící straně je v hladkém kroužku umístěný kříž, v jehož druhém, třetím a čtvrtém koutě je kroužek, část kříže s prvním koutem (pravým horním) je odlomena.⁶⁵ Zachovaná část opisu zní: BOLEZLA ... (s unciálním tvarem písmene E). Jedná se tedy o obdobu lící strany typu C 195.⁶⁶ Rubní strana tohoto zlomku denáru je tvoře-

.....

žebních kolků u nálezů chodovlického (typy C 210, 211 a 225).

⁶⁰ Srv. podobně zkorumpované názvy Prahy u denárů z chodovlického nálezů č. 1, 1a (typ C 204), 2, 2a (typ C 208), či dokonce „vývojovou řadu“ podobných koruptel u č. 6 – 6f (typ C 217).

⁶¹ Srv. podobně zkorumpované opisy u lících stran denárů z chodovlického nálezů č. 7, 7a (typ C 218), č. 8 – 8b (typ C 203) a č. 9 – 9c (typ C 219). U posledního z nich (9c) není možno ani rozhodnout, je-li jménem Boleslavovým, či Vladivojovým. Jako o jasném jménu Vladivojově však u tohoto typu hovoří G. Skalský; srv. SKALSKÝ, G. – SCHRÁNIL, J.: *Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století*, s. 43.

⁶² O průběhu dramatických událostí v Čechách v tomto období srovnej: KRZEMIENSKA, B.: *Krise českého státu na přelomu tisíciletí*, ČsČH XVIII, 1970, s. 497–529.

⁶³ SUCHODOLSKI, S.: *Moneta polska w X/XI wieku (Mieszko I. i Bolesław Chrobry)*, WN XI, 1967, s. 108–110, 174, č. 13, tab. VII/13b,c. V této souvislosti je třeba poukázat i na použití tvaru jména BOLIZLAVS s písmenem I, které je v polském mincovnictví počátku 11. století na rozdíl od českého zcela běžné. K jazykové stránce opisů na českých denárech 10. a 11. století srovnej: PALKOSKOVÁ-BÖHMOVÁ, O.: *Jméno BOLIZLAV na českých a polských denárech v kulturních a historických souvislostech*, Num. listy 53, 1998, s. 3–7; PALKOSKOVÁ, O.: *Projevy slovanské vzdělanosti v textech českých a polských denárů z přelomu 10. a 11. století*, Num. listy, 56, 2001, s. 142–154.

⁶⁴ KATZ, V.: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. století*, s. 15.

⁶⁵ HÁSKOVÁ, J.: *Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století*, s. 140, typ XIII/2a.

⁶⁶ Tuto lící stranu typu C 195 známe ve dvou různých popisech, lišících se umístěním jednotlivých znaků v koutech kříže. E. Fiala uvádí ve svých *Českých denárech* pod č. 335 exemplář denáru ze sbírek Královského numismatického kabinetu v Berlíně (převzato z FB č. 266), na kterém jsou tři hřeby umístěny v prvním, tj. pravém horním koutě, stejně jako u exempláře z Donebauerovy sbírky, popsaném pod č. 336 a vyobrazeném v FD IV/136 (toto vyobrazení bylo v Českých denárech připoje-

na kaplicí se sestavou písmen EAH. Zachovaná část opisu zní: VA ... RAD ••. Odpovídá tedy rubní straně denáru typu C 213 z vyšehradské mincovny a je dokonce ražena týmž razidlem jako rubní strana exempláře denáru typu C 213 ze sbírek Národního muzea v Praze, inv. č. 6548, pocházejícího rovněž ze sbírky V. Katze. Máme zde tedy zajímavou variantu denáru kombinovaného typu C 195/213, který nás upozorňuje na skutečnost, že denáry typu C 195 nemusely být pouhou nápodobou vyšehradských denárů typu C 213, ale že se mohlo jednat o bližší spojitost, že tyto denáry (C 195) mohly být raženy přímo ve vyšehradské mincovně, jak se ostatně domnívá J. Hásková.⁶⁷

Jak si však spojit tuto úvahu se skutečností, že na denárech typů C 197 a 198 z námi sledované skupiny nacházíme jméno „mincmistra“, či nájemce mince Mizlety, jehož jméno se vyskytuje pouze na denárech ražených na Pražském hradě. Vysvětlení je několik, žádné však není definitivní. Jedním z nich je možnost, že v pohnutých dobách hluboké krize českého státu v letech 1002–1004, kdy se na českém knížecím stolci vystřídal postupně šestkrát osoba panovníka, mohl Mizleta spravovat nejen pražskou, ale i vyšehradskou mincovnu.⁶⁸ Tato možnost je však málo pravděpodobná, protože pro ni nesvědčí žádný denárový typ, na němž by se vyskytovala jména Mizlety i Vyšehradu zároveň. Jinou možností je osoba řezače kolků, putujícího od jedné mincovny k druhé a vyrábějícího na zakázku razidla pro potřeby té či oné mincovny. Ta se jeví daleko pravděpodobnější, neboť tuto práci mohl vykonávat pouze specializovaný řemeslník – rytec, cizelér či zlatník, jehož znalost úzce specializované výroby byla nepochybně všude vysoce hodnocena a která byla vlastní jen úzkému okruhu lidí, nejspíše v rámci rodinných svazků. Avšak zanechme podobných úvah, na které je vzhledem k výsledkům studia chodu raně středověkých mincoven ještě příliš brzy.

Co tedy zbývá. Podařilo se doufám beze zbytku prokázat, že skupina denárů typů C 196–198 byla ražena v Čechách, nejpravděpodobněji v průběhu roku 1002 a podařilo se zařadit ji mezi ostatní české denárové typy, ražené v tomto období. Potvrdil se tak v zásadě názor Viktora Katze, vyslovený již v roce 1937, který byl snad jen trochu zpřesněn a doplněn. Na závěr proto nelze než citovat ze studie Františka Cacha, uveřejněné v roce 1967: „Všechno to, co zde bylo pověděno, nemá ani zdaleka představovat nějaký návod k novému sestavení chronologie nejstarších českých mincí, ale má to být jen ukázkou, jak obtížnou je celá ta otázka, neboť nelze řídit se jen některými charakteristikami a okolnostmi, ale je třeba uvažovat komplexně, a to ještě s určitými výhradami. ... Jestliže se od konce minulého století [19. stol.] začalo budovat vědeckými prostředky a jestliže byla velmi pečlivě a svědomitě sestavena chronologie těchto ražeb tak, jak nakonec vyšla z úvah Fialových, Smolíkových, Katzových a Skalského, nelze připustit, aby se jakýmikoliv ukvapenými, nikterak nepodloženými koncepcemi toto dílo bořilo a přestavovalo.”⁶⁹

•••••

no k č. 335 a tak je převzal do svého díla i F. Cach). Na toto vyobrazení se odvolává i F. Friedensburg při popisu denáru téhož typu v nálezu v polské Poznani. Druhá varianta tohoto denáru, se třemi hřeby ve čtvrtém, tj. levém horním koutě, byla v jednom exempláři zastoupena v nálezu chráštanském (Chrástany č. 7) a je zastoupena rovněž v numismatických sbírkách Národního muzea v Praze pod inv. č. 2184. Na rozdíl od této varianty originální exemplář první varianty neznám, a to ani ve fotografii, a je mi známa pouze v uvedené kresbě, která nemusí být zcela přesná.

⁶⁷ HÁSKOVÁ, J.: *Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století*, s. 116–117.

⁶⁸ O síle jeho postavení svědčí řada denárových typů, na jejichž rubní straně se vyskytuje jeho jméno, ale zejména ty, na kterých se jeho jméno objevuje na obou stranách, tedy i na té, která byla vyhrazena jménu panujícího knížete (např. C 224). Podobné postavení měl však ve stejné době i další „mincmistr“ Nacub (C 188, 222).

⁶⁹ CACH, F.: *Poznámky k úvahám o chronologii nejstarších českých mincí*. Num. listy 22, 1967, s. 45.

.....

Bemerkungen zu der Münzprägung in Böhmen an der Wende des 10. und 11. Jahrhunderts (I.).

Denarius-Münzen der Typen C 196–199 und die Klassifizierung dieser Typen

Diese Studie ablehnt den Versuch von Z. Petráň um eine Revision der bisherigen Klassifizierung der Denarius-Münzen von Typen C 196–199 (Num. listy 59, 2004, S. 1–5). Die Prägung dieser Münzen wird von ihm in den polnischen Umkreis von Boleslav des Tapferen gelegt.

Aufgrund der Detailanalyse der einzelnen Typen C 196–199, des Vergleichs dieser Münzen mit weiteren Typen und Varianten der Denarius-Münzen aus Böhmen aus der Wende des 10. und 11. Jahrhunderts, aufgrund der Überprüfung der Richtigkeit der Meinungen von Numismatikern G. Skalský, V. Katz und S. Suchdolski und weiteren, und auch aufgrund der Analyse der geschlossenen Funde aus Chrášťany und Chodovlice bin ich zu der eindeutigen Meinung gekommen, dass Denarius-Münzen von Typen C 196–198 in Böhmen geprägt wurden, und am wahrscheinlichsten im Verlauf des Jahres 1002. Der Denarius C 199 ist nicht von böhmischer Herkunft und er wird mit Recht von den tschechischen und besonders von den polnischen Numismatikern den polnischen Prägungen von Boleslav des Tapferen zugeordnet.

Zu dieser Schlussfolgerung haben folgende Fakten geführt:

1. Die Reversseite der Denarius-Münzen von Typen C 196 und 197 mit graphischem Zeichen „o“ und mit einer Gruppe von Buchstaben oder Zeichen: + NIIC + IIZ, deren Aussehen nicht den Denariustypen entspricht, an die wir in der böhmischen Prägung an der Wende des 10. und 11. Jahrhunderts gewöhnt sind, ist mit grösster Wahrscheinlichkeit eine Nachahmung der Münzabbildung der Denarius-Münzen, die im Verlauf des 10. und 11. Jahrhunderts in Köln am Rhein geprägt wurden und die die Aufschrift: SANCTA COLONIA AGRIPPINA tragen. Denarius-Münzen mit dieser Aufschrift wurden aber auch in anderen Münzstätten am Mittel- und Unterlauf von Rhein und sogar auch in Sachsen geprägt. Die Aufschrift COLONIA wurde gerade auf Prägungen aus diesen Münzstätten stufenweise verstümmelt, und sie wurde nur zu einer kaligraphischen und beinahe abstrakten Nachahmung der ursprünglichen Münzaufschrift. Der Schneider der Stanze für Denarius-Münzen von Typen C 196 und 197 war wahrscheinlich schon von irgendeinem „Derivat“ dieses Typs von Köln ausgegangen und er hat die ursprüngliche Bedeutung der Aufschrift nicht begriffen. Der Grund der Nachahmung war ökonomisch, weil die Denarius-Münzen aus Köln und auch die Nachahmungen dieser Münzen zu den am häufigsten vertretenen Prägungen in Funden aus der Wende des 10. und 11. Jahrhunderts aus den Regionen an der Ostsee gehören.
2. Die Aversseite des Typs C 196 (Kapelle – Ring mit Punkt) besteht aus der Kapelle des bayerisch-schwäbischen Typs mit Buchstaben EAH und mit Umschrift: BOLEZLAVS DVX. Die Aversseite des Exemplars dieses Typs (C 196) aus dem Fund in Munkegaard wurde mit derselben Stanze geprägt wie die Reversseite der Denarius-Münze vom Typ C 195 (Kapelle-Kreuz), die in den numismatischen Sammlungen des Nationalmuseums Prag aufbewahrt ist. Die Aversseite dieses Exemplars vom Typ C 195 besteht aus einem Kreuz im kleinen glatten Ring mit drei Nageln in der ersten Ecke und kleinen Ringen in allen anderen Ecken, und weiter mit der Umschrift die mit der Reversseite identisch ist: BOLESLAVS DVX. Die Aversseite des Typs C 197 (Kreuz-kleiner Ring mit Punkt) besteht aus einem kleinen Kreuz im glatten Ring (die Enden sind zwar mit Füßchen versehen, aber die Arme sind kürzer als auf den Kreuzen an anderen Typen der böhmischen Denarius-Münzen), mit Kugeln in der ersten, dritten und vierten Ecke und mit der Umschrift: MIZLETA PPAVI. Neben dem Original in den Sammlungen des Nationalmuseums Prag wurde auch in diesem Fall die Fotografie des Exemplars erhalten, dessen Aversseite mit derselben Stanze geprägt wurde wie Reversseite von zwei Exemplaren der Denarius-Münze vom Typ C 198 (Kreuz-Kreuz). Auf der Aversseite dieses Exemplars vom Typ C 198 ist ein Kreuz im glatten Ring mit Kugeln in allen drei Ecken und mit der Umschrift: VAALZI...VLD. Es existiert aber noch eine andere Denarius-Variante vom Typ C 197 (Kreuz-Ring mit Punkt) und zwei Exemplare dieser Variante wurden in Jarocin und Kelč gefunden. Die Aversseite dieser Exemplare besteht aus einem Kreuz im kleinen glatten Ring und mit Kugeln in allen vier Ecken und mit der Umschrift: ASCLA-AALA. Es geht in diesem Fall um einen separaten Typ, den ich als C 197 var. Jarocin klassifizierte. Auf diese Weise können wir ein Grundschema aufbauen,

in dem die Nachahmung des Typs von Köln auf der Reversseite der Denarius-Typen C 196, 197 und var. Jarocin in den weiteren Denarius-Prägungen von Typen C 195 und C 196 „verankert“ wird (vgl. die Tabelle).

3. Nach den Verbindungen zwischen den angewendeten Stanzen und nach der kleinen Stückzahl der erhaltenen Exemplare entstand die Gruppe der Denarius-Typen C 195–198 wahrscheinlich in einem kurzen Zeitraum und an einem Ort. Der Typ C 195 mit dem Namen von Boleslav auf beiden Seiten war in einem Exemplar in dem Fund aus Chrášťany vertreten und nach der Aversstanze kam dann der nachfolgende Typ C 196. Der Typ C 197, mit derselben Reversabbildung der Nachahmung des Köln-Typs wie auf der Reversseite des Denarius-Typs C 196, trägt auf der Aversseite den Namen „Münzmeisters“ Mizleta und den ein wenig verstümmelten Namen von Prag. Die Stanze aus der Aversseite des Typs C 197 mit dem Namen von Mizleta wurde auch für Prägung der Denarius-Münze vom Typ C 198 benutzt. Auf der Aversseite dieser Münze lesen wir eine verstümmelte Aufschrift, die der Namen von Vladivoj sein kann, aber auch nicht sein muss. Bei dem Versuch um zeitliche Eingliederung dieser Gruppe der Denarius-Münzen in andere böhmische Prägungen sehen wir, dass sie wahrscheinlich zeitlich den jüngsten Denarius-Münzen des bayerisch-schwäbischen Typs aus dem Fund in Chrášťany nachfolgt, die noch während der Regierung von Boleslav III. im Frühling des Jahres 1002 geprägt wurden und deren Prägung im Verlauf desselben Jahres beim Antritt von Vladivoj an Fürstenthron endete. Die Denarius-Typen C 197, C 197 var. Jarocin und 198 aus dieser Gruppe wurden dann wahrscheinlich parallel mit den ältesten Denarius-Typen Kreuz-Kreuz aus dem Fund in Chodovlice geprägt und sie repräsentieren eine gewisse „Sackgasse“ ohne weitere Verbindungen.
4. Am Anfang der Entwicklungsreihe der untersuchten Gruppe steht die Denarius-Münze vom Typ C 195 mit Gruppe der Buchstaben EAH unter Kapelle. In seiner Studie aus dem Jahr 1937 war V. Katz der Meinung, dass diese Münze wahrscheinlich ein Konkurrent der Denarius-Münze C 213 aus Vyšehrad war, auf der auch die Buchstaben EAH unter Kapelle stehen. Es existiert aber noch eine andere Möglichkeit. In der numismatischen Sammlung des Nationalmuseums Prag befindet sich ein Fragment der Denarius-Münze von kombiniertem Typ C 195/213 und mit Aufschrift: VA...RAD:• auf der Reversseite. Diese Münze macht auf die Tatsache aufmerksam, dass Denarius-Münzen vom Typ C 195 nicht eine bloße Nachahmung der Denarius-Münzen vom Typ C 213 aus Vyšehrad sein mussten und dass diese Denarius-Münzen (C 195) auch direkt in der Münzstätte von Vyšehrad geprägt werden könnten, wie auch J. Hásková in ihrer Studie aus dem Jahr 1975 meint. Wie aber können wir diese Hypothese mit der Tatsache in Einklang bringen, dass wir auf Denarius-Münzen von Typen C 197 und 198 aus der von uns untersuchten Gruppe den Namen des „Münzmeisters“ oder des Münzpächters Mizleta finden, dessen Namen nur auf den auf der Prager Burg geprägten Denarius-Münzen erscheint. Es gibt einige Erklärungen, aber keine von ihnen ist endgültig. Eine von diesen Erklärungen ist, dass in den bewegten Zeiten der tiefen Krise des Staates von Böhmen in den Jahren 1002–1004, als auf dem böhmischen Fürstenthron der Herrscher sechsmal gewechselt wurde, Mizleta nicht nur die Prager Münzstätte, sondern auch die Münzstätte von Vyšehrad verwalten konnte. Diese Möglichkeit ist aber nicht sehr wahrscheinlich, weil sie von keinem Denarius-Typ belegt wird, auf dem die Namen von Mizleta und Vyšehrad zugleich erscheinen. Eine andere Möglichkeit repräsentiert die Person des Stanzenschneiders, der von einer Münzstätte zur anderen wandert und der auf Bestellung die Stanzen für Bedarf der einen oder anderen Münzstätte herstellt. Diese Möglichkeit scheint weit wahrscheinlicher zu sein, weil solche Arbeit nur von einem Handwerker durchgeführt werden konnte – Graveur, Ziseleur oder Goldschmied, dessen Kenntnisse über solche eng spezialisierte Herstellung ohne Zweifel von allen sehr hoch geschätzt wurden und solche Kenntnisse hatte nur ein sehr kleiner Umkreis von Leuten, am wahrscheinlichsten im Rahmen der Familienverbindungen. Es sind dies aber nur hypothetische Erwägungen mit Rücksicht auf die bisherigen Ergebnisse des Studiums der Arbeit und des Betriebs der frühmittelalterlichen Münzstätten.

Übersetzt von B. Vančura

Křížené česko-německé účelové známky?

Zbyněk Likovský – Iva Světlá-Dubská

Řada účelových známek z Čech nese stejný text v češtině a v němčině. Jejich příkladem pro dobu Rakousko-Uherska je ražba obchodu galanterním zbožím Hrubý a Neff z Prahy I¹ (obr. 1). Po vzniku Republiky československé byla zavedena známka Zemského ústavu pro choromyslné v Opařanech, nyní okres Tábor (obr. 2), zatímco ražba obchodu psacími stroji Louis Schug z Prahy II (obr. 3) až za tzv. Protektorátu Čechy a Morava.

• Obr. 1. Adresní známka obchodu firmy Hrubý a Neff, Praha I.

Av: Uprostřed třířádkový nápis SKLAD GALANTERNÍCH VÝROBKŮ V PRAZE, nahoře opis HRUBÝ & NEFF, dole opis NA PŘÍKOPECH 969

Rv: Uprostřed třířádkový nápis (prvý řádek obloukový) GALANTERIEWAAREN-HÄNDLER PRAG, nahoře opis HRUBÝ & NEFF, dole opis * GRABEN 969 *

Mosaz; Ø 27,5 mm; 7,2 g

• Obr. 2. Pivní známka Zemského ústavu pro choromyslné v Opařanech.

Av: Uprostřed český lev v perlovci, opis Z. Ú. OPOŘANY * L. A. WOPORAN *

Rv: Uprostřed nápis 1/2 L v perlovci, opis ZNÁMKA NA PIVO * BIERMARKE *

Hliník; Ø 26,0 mm; 1,3 g

Uvedené ražby jsou jakýmsi protějškem dvojic známek shodných legend v mutaci české či německé. Některé pocházejí již z doby habsburské monarchie, jako příklad novějších uvádíme ty, které na sklonku předmnichovské republiky vydal Detektivní a informační ústav Chodoun-

¹ NEUMANN, J.: *Beschreibung der bekanntesten Kupfer-Münzen*, Fünfter Band, Prag 1866–1868, s. 61; Týž: *Böhmische Privatmünzen, III. Abtheilung, Münzen der Städte und Ortschaften*, in: *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medaillen*, Prag 1852–1870, s. 819.

• Obr. 3. Reklamní známka obchodu psacími stroji Louis Schugk v Praze II.

Av: Uprostřed dvouřádkový nápis LOUIS SCHUGK, opis PRAG, BREDAUERGASSE 10 * PRAHA, BREDOVSKÁ UL. 10 *

Rv: Uprostřed psací stroj, opis „MERCEDES“ SCHREIBMASCHINE * „MERCEDES“ PSACÍ STROJ. Hliník; Ø 24,0 mm; 1,1 g

• Obr. 4. Česká reklamní známka Detektivního a informačního ústavu Chodounský v Praze II.

Av: Uprostřed a pod středem dvouřádkový nápis PRAHA „Lucerna“, nahoře opis DETEKTIVNÍ ÚSTAV

Rv: Pod středem dvouřádkový nápis ŘIDITEL: CHODOUNSKÝ, nahoře oko, z nějž vycházejí tři paprsky
Hliník; Ø 17,5 mm; 0,7 g

• Obr. 5. Německá reklamní známka Detektivního a informačního ústavu Chodounský v Praze II.

Av: Uprostřed a pod středem dvouřádkový nápis PRAG „Lucerna“, nahoře opis DETEKTIVE-INSTITUT

Rv: Pod středem dvouřádkový nápis DIREKTOR: CHODOUNSKY, nahoře oko, z nějž vycházejí tři paprsky
Hliník; Ø 17,5 mm; 0,7 g

ský v Praze II (obr. 4, 5). Mezi oběma typy je vlastně jediný rozdíl: buď je dvojjazyčný text na známce jediné, nebo na dvou.

Existují také účelové známky, jež mají dvojjazyčnou jen část legendy – takové zavedl kupř. Potravní sklad c. k. rakouských státních drah v Plzni² (obr. 6). Lze je snad považovat za jakýsi

•••••

² RYANT, J.: Účelové známky bývalého železničního potravního skladiště v Plzni z let 1901–1918, Num. listy 24, 1969, s. 1–8.

přechod k těm známám, na nichž nejsou shodné texty v češtině a němčině, ale legenda je zčásti v řeči jedné, zčásti ve druhé.

Čeněk Turek (1856–1910), v letech 1874–1884 nájemce a sládek pivovaru v Česticích, dnes okres Strakonice, pak 1885–1910 měšťanského pivovaru v Nepomuku, okres Plzeň-jih, vydal známky s hodnotou 1 LITR (obr. 7) a 1/2 LITER (obr. 8). První známka je jednoznačně česká, druhá má sice český líc (iniciála křestního jména nebyla změněna na V., tj. Vinzenz), text rubu je však v němčině. Také Václav Vojáček (1897–?), jenž ve třicátých letech hospodařil na svém statku v Kněževsi, okres Rakovník, vydal podobnou známku – na líci je jeho jméno a adresa

• Obr. 6. Zálohová známka Potravního skladu c. k. státních drah v Plzni na půllitrovou láhev.

Av: Šestiřádkový nápis POTRAV. SKLAD C. K. R. ST. D. V PLZNI LEBENSMIT. MAG. DER K. K. Ö. ST. B. PILSEN

Rv: Dvouřádkový nápis 1/2 LITR

Mosaz; čtverec se zaoblenými rohy 22,0 × 22,0 mm; 4,1 g

• Obr. 7. Znáмка sládka Čenka Turka na 1 litr domácího piva.

Av: Dvouřádkový nápis s dolním řádkem obloukovým Č. TUREK

Rv: Dvouřádkový nápis, dolní řádek obloukový 1 LITR

Měď; Ø 22,0 mm; 2,8 g

• Obr. 8. Znáмка sládka Čenka Turka na 1/2 litru domácího piva.

Av: Dvouřádkový nápis s dolním řádkem obloukovým Č. TUREK

Rv: Pod nápisem opis 1/2 LITER

Mosaz; Ø 22,0 mm; 3,0 g

v češtině, na rubu hodnota 1/4 HOPFEN v němčině (obr. 9). Podobných známek existuje celá řada. Z uveřejněných připomeňme s textem A. PROCHASKA PIVOVAR U STAIGRU V PRAZE na líci, na rubu s opisem GUT FÜR EINEN LITER BIER,³ další s nápisem PANSKÝ PIVOVAR na líci, 1/2 LITER na rubu,⁴ nebo s opisem BRAUEREI * WEISSENSULZ * na líci, 1.LITR na rubu.⁵ Máme všechny tyto známky považovat za křížené, jestliže se jazyk líce a rubu neshoduje?

• Obr. 9. Chmelová známka Václava Vojáčka z Kněževsi.

Av: Uprostřed nápis č. 37, opis VÁCLAV VOJÁČEK .KNĚŽEVES .

Rv: Pod nápisem opis 1/4 HOPFEN

Mosaz; Ø 21,0 mm; 2,3 g

• Obr. 10. Znamka na 1/2 litru piva velkostatku v Doksanech.

Av: Třířádkový nápis PUL LITRU PIVA, horní opis DVUR DOXAN

Rv: Negativ líce (nezobrazen)

Železo; Ø 37,5 mm; otvor Ø 3,0 mm; 3,4 g

Zvláště pozoruhodné jsou známky s česko-německým textem (německá slova jsme vyznačili kurzívou) PUL LITRU PIVA DVUR *DOXAN* (obr. 10) a JEDEN *LITER* PIVA DVUR *DOXAN* (obr. 11). Kdo je svépomocně zhotovil, nevíme, jen odhadujeme, že vznikly za předmnichovské republiky. Tyto známky považujeme za výmluvný doklad užívání obou jazyků v Čechách v minulosti. Znalost němčiny pro Čechy, stejně jako češtiny pro zdejší Němce bý-

•••••

³ LIKOVSKÝ, J. – LIKOVSKÝ, Z.: *Známky českých pivovarů*, Sběratelské zprávy 49, 1985, příloha, s. 25, 52.

⁴ Tamtéž, s. 34, 63.

⁵ LIKOVSKÝ, Z.: *Známky českých pivovarů*, (2), Sběratelské zprávy 61, 1990, příloha, s. 24, 61.

• Obr. 11. Znáмка na 1 liter piva velkostatku v Doksanech.

Av: Třířádkový nápis JEDEN LITER PIVA, horní opis DVUR DOXAN

Rv: Negativ líce (nezobrazen)

Železo; Ø 36,5 mm; 3,2 g

vala ne-li nezbytná, tedy přinejmenším výhodná. Je možné, že některá slova dříve nebyla pocitována jako nečeská a naopak, což se pak mohlo projevit třeba při sestavování či volbě legend účelových známek – nejen v Doksanech.

Domníváme se, že známky, na nichž je text český na straně jedné a německý na straně druhé, nevznikly záměnou razidel chybou výrobce, a za známky křížené je proto nepovažujeme.⁶

•••••

Wechselsprachige tschechisch-deutsche Zweckmarken

Die identischen tschechischen und deutschen Legenden erscheinen nicht nur auf Paaren der Marken desselben Herausgebers, sondern auch auf einzelnen Marken. Es existieren aber zweisprachige Marken, auf denen nicht zwei identische Texte stehen, sondern auf denen auf einer Seite die Legende in einer Sprache steht und auf der anderen Seite wird der Text in der anderen Sprache fortgeführt. Handelt es sich um wechselsprachige Prägungen, wenn die Sprache auf dem Avers und auf dem Revers nicht identisch ist? In der Vergangenheit war die Kenntnis der deutschen Sprache für die Tschechen sowie die Kenntnis der tschechischen Sprache für die in Böhmen lebenden Deutschen, wenn nicht notwendig, dann sicher vorteilhaft. Aus diesem Grund haben die Herausgeber der Marken viele Worte nicht als undeutsch betrachtet, was auch umgekehrt gilt. Davon zeugen auch die Marken, auf denen die Legende aus wechselnden tschechischen und deutschen Worten besteht. Der Autor ist der Meinung, dass die Marken mit Legenden in verschiedener Sprache auf dem Avers und Revers kein Fehler des Herausgebers als Folge der Verwechslung der Prägeanstalt in der Prägewerkstatt sind, und aus diesem Grund werden sie von den Autoren nicht als wechselsprachige Marken betrachtet.

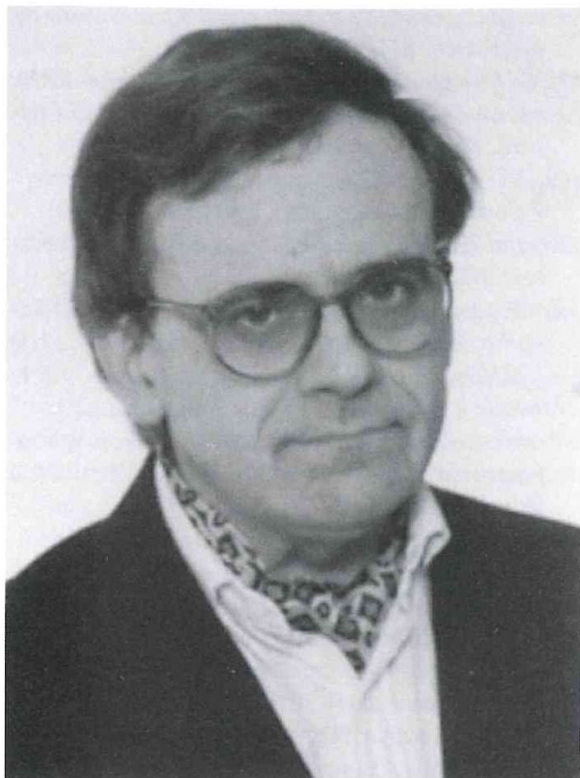
Übersetzt von B. Vančura

•••••

⁶ Za laskavé zpřístupnění zde uvedeného materiálu děkujeme pp. ing. Jiřímu Daňkovi z Prahy, Josefu Ježkovi z Přepych, Petru Jozovi z Děčína, Pavlu Práglovi, Jiřímu Ryantovi a dr. Radomíru Štembergovi z Prahy a ing. Věroslavu Vilišovi z Tlumačova. Za některé uvedené informace vděčíme panu dr. Václavu Krůtovi ze Státního okresního archivu Rakovník se sídlem v Petrovicích a matrikáře obecního úřadu v Kněževsi, paní M. Kadlecové.

■ osobní zprávy

PhDr. Erich Šefčík

Krátce po prof. PhDr. Jiřím Sejbaloovi, DrSc. nás opustil i PhDr. Erich Šefčík (* 2. 7. 1945 Kravaře – † 15. 10. 2004 Opava). Numismatika Moravy a Slezska tím utrpěla dvě kruté rány, které se budou obtížně zcelovat.

Připomeňme si krátce životní osudy PhDr. Ericha Šefčíka. V letech 1963–1968 studoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (tehdy UJEP) v Brně obor archivnictví, které ukončil obhájením diplomní práce na téma *Zlomek zemských desk těšínských z let 1611–1638*. Po absolvování brněnské univerzity nastoupil jako odborný archivář ve Státním archivu v Plzni a od září 1969 do r. 1977 pracoval jako archivář ve Státním archivu v Opavě. V tomto období se připravil na rigorózní zkoušky a doktorát mu byl udělen v roce 1973 na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ve

Státním archivu v Opavě do r. 1976 pracoval jako vedoucí pracoviště v Janovicích.

Poté se v r. 1977 stal vedoucím numismatického oddělení Slezského (později Slezského zemského) muzea v Opavě, kde pracoval do roku 1996. V tomto roce se stal ředitelem Zámeckého muzea v Kravařích, které založil, odborně naplnil a kde až do své smrti pracoval na rozvoji kulturního a historického povědomí regionu.

Pokud bychom přehlédlí jeho hlavní odborné a společenské aktivity, pak musíme zdůraznit jeho editorství listin k dějinám Těšínska 16.–17. století, autorství publikace *Pečetě těšínských Piastovců* a práce ke správním a právním dějinám těšínského knížectví do poloviny 17. století. Dále se podílel na organizaci numismatické práce ve Slezském muzeu v Opavě, kde sledoval vývoj slezského mincování, zvláště se zajímal o falešné mincování, a to nejen ve Slezsku, ale i na Moravě, dále spolupracoval na monografiích k dějinám Šumperku, Loštic, Kobeřic a Kravař, zabýval se též historií opavských muzeí. Výrazně přispěl k obsahu Biografického slovníku Slezska a severní Moravy. Zabýval se především Slezskem, dějinami hornictví, dějinami některých šlechtických rodů ve Slezsku, a znovu připomeňme jeho zásluhy o muzeum v jehorodném městě. Mnohé jeho práce už zůstanou nedokončeny, stejně tak jako jeho souhrnná práce o falešném mincování ve Slezsku.

Byl členem redakčních rad Vlastivědných listů, Těšínska, Sborníku Okresního vlastivědného muzea Bruntál, byl vedoucím redaktorem Slezského numismatika a členem vědecké rady Vlastivědného muzea Šumperk.

V místě svého bydliště, v Kravařích, působil v Kulturní a vzdělávací společnosti Hlučínska a byl kronikářem města i členem jeho zastupitelstva.

Jeho odchod je především osobní ztrátou pro jeho blízké, nám všem bude chybět jeho přímá povaha, spravedlivý a lidský pohled na lidské hemžení kolem nás.

J. Štefan

Výběrová bibliografie numismatických prací dr. Ericha Šefčíka

- 1980** *Stříbrný poklad z Novojičína*. ND 1980/15–16, nestr.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1979. ND 1980/15–16, nestr.
- 1981** *Poklad z Hostašovic, o. Nový Jičín*. Nová svoboda 17. 3. 1981.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1980. ND 1981/17–19, s. 2.
- 1982** *Prezentace numismatiky v nové expozici Slezského muzea v Opavě*. NL 1982, s. 123–125.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1981. ND 1982/20–22, s. 2–3.
Nález mincí z Hošťálkové. Tamtéž, s. 3–4.
Městské muzeum v Opavě v letech 1896 – 1945. Ročenka OA v Opavě 1982, s. 59–69.
Pečeti těšínských Piastovců. Ostrava 1982.
- 1983** *Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1982*. ND 1983/23–25, nestr.
František Papoušek a jeho podíl na budování opavských muzeí. Tamtéž, nestr.
Tři numismatické památky z Lipové-lázní. Tamtéž, nestr.
Směry činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě. ČSM, B-32, 1983, s. 177–180.
- 1984** *Přehled vývoje opavských muzeí v letech 1814–1938*. ČSM, B-33, 1984, s. 1–44.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1983. ND 1984/26–28, s. 6.
- 1985** *Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1984*. ND 1985/29–32, s. 2–3.
Medaile textilní továrny z Jeseníka. Tamtéž, s. 13–14.
Edmund Kopicki, Katalog podstawowych typów monet ... (rec.) Zpravodaj Klubu gen. a her. Ostrava, 1985/24, s. 81.
- 1986** *Sbírka jáchymovských medailí Slezského muzea v Opavě*. NL 1986, s. 113–114.
Zajímavé numismatické památky z Lipové-lázní. NL 1986, s. 54–56.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1985. ND 1986/33–35, s. 4.
Současné krnovské medaile ve sbírce Slezského muzea v Opavě. Tamtéž, s. 5–6.
Těšínské mincovnictví. Katalog k výstavě, Vlastivědné muzeum okresu Karviná se sídlem v Českém Těšíně 1986, s. 4–10.
- Numismatická výstava v muzeu v Českém Těšíně*. Těšínsko 1986/4, 3. str. obálky.
Numismatické sbírky Slezského muzea v Opavě. FN 1/1986, s. 51–54.
Przyczynek do rozwoju wyobrażeń heraldycznych na pieczęciach, monetach i medalach Piastów cieszyńskich. BN 1986, 1–4, s. 1–6.
- 1987** *Dokumentace současnosti na numismatickém pracovišti Slezského muzea v Opavě*. (Stručný nástin). NL 1987, s. 162–163.
a M. Malura, Výstava „Těšínské mincovnictví“ v Českém Těšíně. NL 1987, s. 126.
Životní jubileum opavského numismatika /E. Bittner/. NL 1987, s. 28–29.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1986. ND 1987/36–39, s. 2–3.
Medaile k jubileu Zlatých Hor. Tamtéž, s. 12.
První sovětská platidla ve sbírce numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě. Vlastivědné listy 1987/2, s. 6–7.
Historie těšínského mincování. FN 2/1987, s. 3–7.
- 1988** *Výrobní a grafická souvislost mezi mincemi, medailemi a pečetěmi těšínských Piastovců*. FN 3/1988, s. 57–66.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1987. ND 1988/40–44, nestr.
Faleristická sbírka Slezského muzea v Opavě. Tamtéž, nestr.
a E. Bittner, Faleristická sbírka Slezského muzea v Opavě. Opava 1988, 43 s.
Nález kladského halěře z roku 1531. SZ 59, 1988, s. 168–169.
- 1989** *Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1988*. ND 1989/45–50, s. 2.
Dvě falešné těšínské mince. Tamtéž, s. 2–3.
Falešné těšínské ražby z let 1611 a 1614 a polský Żywiec. ČSM, B-38, 1989, s. 69–75.
Osobnosti opavských muzeí do druhé světové války /biografický slovník/. ČSM, B-38, 1989, s. 164–187.
- 1990** *Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského muzea v Opavě za rok 1989*. ND 1990/51–54, s. 3.
Dva soubory mincovních pohárů z Opavska. Tamtéž, s. 4–5.
- 1991** *Krátký přehled mincování vedlejších zemí Koruny české (Kladsko, Lužice, Slezsko)*. FN 6–7/1991–92, s. 9–22.
Počátky tolarového mincování na Krnovsku, Opavsku a Těšínsku. Tamtéž, s. 23–27.
Zpráva o činnosti numismatického pracoviště Slezského zemského muzea v Opavě za rok 1990. ND 1991/55, s. 6–7.
Medaile a vyznamenání národních výborů bývalého Severomoravského kraje. Tamtéž, s. 8.

Špatný konec novojičínské měšťanky Ludmily Schwarzové. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 7/1991, s. 31–33.

1993 *Pronikání falešné žywiecké mince na Moravu a Slezsko v roce 1611. (Osud obchodníka s falešnou mincí Kašpara Rota z Kežmarku).* NL 1993, s. 33–38.

1994 *Mincovní nádoby. Ze sbírek Zámku Hradec nad Moravicí a Slezského zemského muzea v Opavě.* Opava 1994.

Výstava mincovních pohárů na zámku v Raduni u Opavy. NL 1994, s. 185.

1995 *Opavský jubilant Bohumír Vojtovič.* NL 1995, s. 174.

Tři příběhy o nepoctivém mincování na Těšínsku v 17. století. Těšínsko 1/1995, s. 9–11.

1997 *Klejnoty monarsze. Skarb se Środy Śląskiej.* (rec.) NL 1997, s. 87–88.

Dzieje mennictwa cieszyńskiego. BN 1997, 3, s. 3–9.

1998 *Numismatické sbírky Slezského zemského muzea v Opavě.* SN 1998/1, s. 3–6.

Falešné mincování ve Štramberku v 2. polovině 15. století. In: *Peníze v proměnách času.* Ostrava 1998, s. 61–62.

Medaile ze Zlatých Hor. Sborník muzea bruntálského 1998, s. 35–37.

1999 *Hilar Ślosar (1908–1983), opavský medailér a sběratel.* SN 1999/2, s. 5–6.

2000 *J. P. Divo, Die Münzen und Medaillen der Fürsten von Lichtenstein.* (rec.) SN 2000/3, s. 10–11. a V. Kočvara, *Smutný rok pobočky. /Nekrolog J. Kaluse,* s. 12, B. Vojtoviče, s. 12–13/. SN 2000/3, s. 11–13.

2001 *Lehnicko-břežské ražby ve sbírkách Slezského zemského muzea.* In: *Silesia Numismatica. Ducatus Lignicensis et Bregensis. Liber I.* Legnica 2001, s. 179–182.

2002 *Lehnicko-břežské ražby ve sbírkách Slezského zemského muzea.* SN 2001–2002/4–5, s. 9–11.

Medaile Jana Bruntálského z Vrbna z r. 1607. Tamtéž, s. 11.

Silesia Numismatica Ducatus Lignicensis et Bregensis. (rec.) Tamtéž, s. 14.

Zemřel Eustach Bittner. Tamtéž, s. 14.

Zkratky:

BN – Biuletyn Numizmatyczny, Warszawa

ČSM – Časopis Slezského muzea, Opava

FN – Folia numismatica, Brno

ND – Numismatický dopis, Opava

NL – Numismatické listy, Praha

SN – Slezský numismatik, Opava

SZ – Sběratelské zprávy, Hradec Králové

Sestavili J. Indrová, K. Growka, W. A. Łonak, R. Pieńkowski, J. T. Štefan

Za Jaroslavou N. Zdichyn- covou

Na sklonku léta 2004 (27. 8.) zemřela po těžké nemoci Jaroslava Nina Zdichyncová (* 1922), která od roku 1958 až do roku 1991 pracovala v numismatickém oddělení Národního muzea.

Odborný zájem a bezmezná trpělivost udělaly z původně administrativní pracovnice a knihovnice jednu z nejlepších konzervátorek numismatických materiálů své doby; rukama Jaroslavy Zdichyncové prošly statisíce sbírkových a nálezových kusů mincí a medailí. Kromě toho se odborně dobře orientovala v oblasti papírových platidel, jejichž fond řadu let spravovala. V nemalé míře se zasloužila o jeho rozhojnění v numismatické sbírce Národního muzea a rozsáhlou evidenční činností o jeho zpřístupnění badatelské veřejnosti. V rámci metodické pomoci poskytl mnoho praktických i odborných rad nejen pracovníkům regionálních muzeí, ale formou konzultací a školení v rámci ČNS také sběratelské veřejnosti, kde se těšila značné oblibě. Byla čestným a statečným člověkem poválečné generace, který

J. Paukert

J. Horáček

ediční záměr se plně vydařil a zaslouží si následování. Zájemci o publikaci, která vyšla v nevelkém nákladu 500 kusů, mohou knihu obdržet v Moravském zemském muzeu a Jihomoravském muzeu ve Znojmě za 380,- Kč.

Katalog, sestavený podle běžných zvyklostí, obsahuje popisy, metrologické údaje a odkazy na literaturu všech 1138 vyobrazených kusů. Vedle obvyklého úvodu nacházíme na začátku publikace životopis tvůrce sbírky, který přináší řadu doplňků k dějinám numismatiky v českých zemích, převážně z Květoňovy pozůstalosti. Autorkou je Květoslava Poláková, odborná pracovnice Jihomoravského muzea ve Znojmě, kde je Květoňova sbírka uložena. Následuje měnový přehled od antiky do novověku, doplněný řadou velice užitečných tabulek, které zaznamenávají vydavatele mincí ve všech zemích Koruny české, mincovny včetně novověkých, měnová nařízení, peněžní kurzy, metrologické údaje včetně ryzostí a přehledy nominálů, vydaných jednotlivými habsburskými panovníky. Za tyto mimořádné přílohy, které zájemce dosud obtížně hledal v řadě publikací, a za jejich precizní zpracování náleží autorovi měnového přehledu J. Šmerdovi skutečný obdiv.

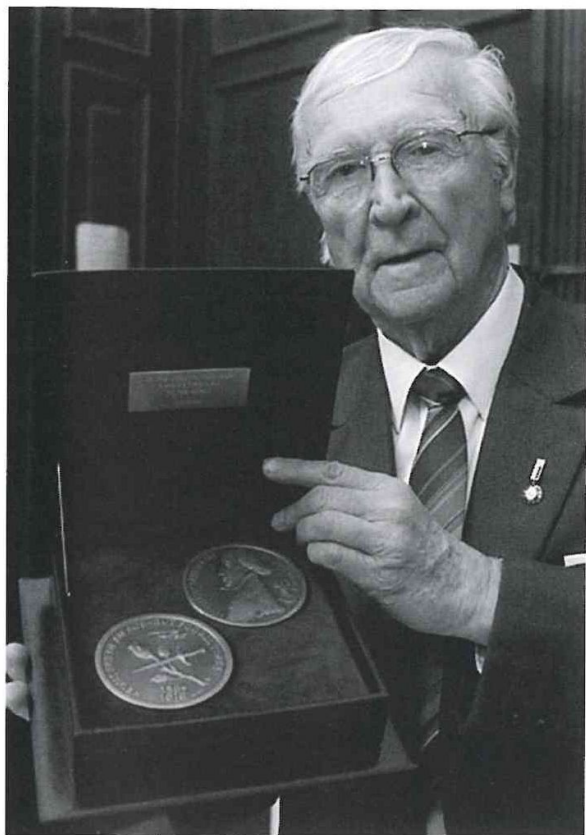
Publikace, kterou vydalo Jihomoravské muzeum ve Znojmě, díky iniciativě Jana Šmerdy, který je autorem nejen textů, ale i fotografií a grafické úpravy, upoutá jistě zaslouženou pozornost odborné i sběratelské veřejnosti. Ukazuje cestu, kterou by se měly ubírat ediční snahy numismatiky v 21. století. Zároveň ozřejmuje bohatou materiálovou základnu našich regionálních muzeí.

Praha – Vídeň. Dvě evropské metropole v běhu staletí, /ed. Václav Ledvinka/, Praha 2004, 413 str.

Archiv hlavního města Prahy převzal od Rakouské národní knihovny původně nudnou výstavu, kterou značně rozšířil, přepracoval a vystavil na přelomu let 2004 a 2005 v Clam-Gallasově paláci. K výstavě vyšel objemný katalog, zaplacený Českou spořitelnou, takto pobočkou rakouské Erste Spaar-Casse. Na doplnění výstavy byla vybrána také řada medailí, připomínajících naše vztahy s jižním sousedem. Ne všechny byly dobové, například Přemysla Otakara II., který sňatkem s Markétou Babenberskou získal pod svou vládu i rakouské země a ve Vídni založil Hofburg, nezastupovaly jeho mince, ale moderní práce Michala Vitanovského. Autory numismatických hesel zdá se být nerozepsaná značka JH z městského archivu a Tomáš Kleisner z Národního muzea. V katalogu se velkou nedbalostí příspěvky některých autorů objevily pod jinými značkami.

29

• Mistr Knobloch s darem pro její Veličenstvo Alžbětu II./ foto ČTK

• Mistr Knobloch nad svým dílem v Panteonu Národního muzea / foto ČTK

loch vytvořením nové medaile, jejíž originál věnoval Jejímu Veličenstvu Alžbětě II., jako vyjádření úcty představitele země, jež dala světu největšího dramatika všech dob. Tento dar převzala zástupkyně Britské rady paní M. Johnsonová, jejíž poděkování pohotově tlumočil Mgr. T. Kleisner. Slavnostního předání obou darů 10. února 2005 v Panteonu Národního muzea se zúčastnili zástupci vedení ústavu a další muzejní pracovníci, představitelé britského diplomatického sboru, ale i řada předních českých umělců medailérů a uměnímilovná veřejnost v tak hojném počtu, že zcela zaplnili Panteon.

Slavnost sama proběhla v komorním duchu s kratšími projevy generálního ředite-

le, mecenáše Mistra Knoblocha, známého překladatele prof. M. Hilského a odborníka na Shakespearovo dílo dr. P. Vody. Atmosféru zvýraznil houslový virtuos J. Svěcený. Na závěr, po připitku, byla prohlídka nádherných bronzových medailonů, které byly v Panteonu vystaveny. Výběr z tohoto Shakespearovského cyklu současně vyšel v knižní podobě a byl přítomným v Panteonu k dispozici.

Škoda, že se slavnosti kromě novinářů nezúčastnila také Česká televize. Její reportáž by neopakovatelnost umělecké tvorby Milana Knoblocha a jeho velkorysý dar přiblížila široké veřejnosti nejlépe.

J. Horáček

Obsah

Jiří Lukas

Poznámky k českému mincovnictví přelomu 10. a 11. století (I.). Denáry typů C 196–199 a jejich zařazení 1
Bemerkungen zu der Münzprägung in Böhmen an der Wende des 10. und 11. Jahrhunderts (I.). Denarius-Münzen der Typen C 196–199 und die Klassifizierung dieser Typen.

Zbyněk Likovský – Iva Světlá-Dubská

Křížené česko-německé účelové známky? 18
Wechselsprachige tschechisch-deutsche Zweckmarken?

Osobní zprávy 23
Drobné zprávy 26
Literatura 28
Kronika 30

Na 1. a 4. straně obálky / **Čechy, Boleslav III. (999–1002, 1003), Praha, denár** / sbírka Národního muzea / *foto J. Vrabec*

NUMISMATICKÉ LISTY

ROČNÍK LX – 2005 – Číslo 1

Vydává: © Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Redaktorka: Jarmila Hásková
Redakční tajemník: Jiří Horáček
Redakční rada: Jiří Hána, Josef Hrdý, František Kavka, Jaromír Lukas, Věra Němečková, Josef Paukert, Zdeněk Petráň, Jiří Sláma, Eduard Šimek, Jiří Šimůnek, Jan Štefan, Michal Vitanovský

Jazyková redakce: Juliana Boublíková
Grafická úprava: Otakar Dušek

Redakce: Národní muzeum, 115 79 Praha 1, Václavské náměstí 68, telefon 224 497 292

Tisk: Arpa, Dvůr Králové nad Labem

Vychází šestkrát ročně

Přímý prodej zajišťuje stánek v hlavní budově Národního muzea, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Předplatné v České republice vyřizuje firma Myris Trade s. r. o., P. O. Box: 2, V Štíhlách 1311, 142 00 Praha 4, tel.: 234 035 200, fax: 234 035 207, 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Zahraniční předplatné vč. Slovenska je vyřizováno výhradně firmou Myris Trade s. r. o., tel.: +420 234 035 200, +420 234 035 201, fax: +420 234 035 207, +420 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Ceny předplatného na výše uvedené adrese

Pro členy České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost, 101 00 Praha 10 – Vršovice, Arménská 1369, telefon 271 730 775

Redakční uzávěrky

1. února, 30. března, 1. června, 31. července, 1. září, 30. listopadu

Toto číslo vyšlo v dubnu 2005

ISSN 0029-6074, MK ČR E 568

• Obr. 7. Denár typu C 197
/Moravské zemské mu-
zeum Brno/ foto J. Cach

• Obr. 8. Denár typu C 197
var. Jarocin /Vlastivědné mu-
zeum Olomouc, inv. č. 10013

• Obr. 9. Denár typu C 198
/NM Praha, inv. č. 5203/
foto J. Vrabec

• Obr. 10. Denár typu
C 198 /soukromá sbírka/
foto J. Cach

• Obr. 11. Denár typu
C 199 /Münzkabinett
Berlin

• Obr. 12. Denár typu
C 213 /NM Praha, inv.
č. 6548/ foto J. Vrabec

Na l. a 4. straně obálky / Čechy, Boleslav III. (999–1002, 1003),
Praha, denár / sbírka Národního muzea

